Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére

Szerkesztette
Mezey Barna
Révész T. Mihály

Gondolat Kiadó • Budapest, 2006

SZABÓ BÉLA

A bécsi jogi kar doktori kollégiumának magyarországi származású tagjai Mária Terézia egyetemi reformjai előtt

A BÉCSI JOGI KAR ÉS MAGYARORSZÁGI HALLGATÓI

A bécsi egyetem és a magyar peregrinusok kapcsolatának gazdag irodalma van. Ez az irodalom a forrásközlés mellett elsősorban a Mohács előtti korszak szellemi kapcsolatait tárta fel.[1] A 16–18. századra vonatkozó irodalom már valamivel szerényebb és részben vázlatos.[2] Nagyban segítik a kutatást és a kvantitatív értékelést az utóbbi években megjelent adattárak.[3]

Még inkább szerénynek kell tartanunk az egyetem három felső kara közül a jogi kar volt magyarországi hallgatóival kapcsolatos adatok feltárását és azok értelmezését.[4] Természetesen erre – jelen keretek között – mi sem vállalkozhatunk. Annál inkább így van ez, mivel a bécsi jogi kar oktatástörténetének feltárásával sem lehetünk különösebben elégedettek. A régi, nagy levéltári apparátussal összeállított – a jogi kar történetét is természetszerűleg érintő – egyetemtörténetek adatainak kiaknázása a jogi kar oktatástörténetének kidolgozása érdekében mindmáig várat magára. De ez most más lapra, s nem a magyar művelődéstörténet mulasztásai közé tartozik.[5] Ugyanakkor egy jó és komplex áttekintés hiánya megnehezíti, hogy a magyarországi joghallgatókról előkerülő adatokat a modern jogtörténeti módszereknek megfelelően – a jogi tudás magyarországi fejlődésének összefüggésében – elemezhessük, hiszen meglehetősen keveset tudunk a jogi oktatás szervezetéről, menetéről és tartalmáról, különösen a Mária Terézia reformjai előtti időkből.

A bécsi jogi oktatás viszonyainak az 1753-as reformokat megelőző, akár vázlatos bemutatását is más lapokra hagyva, legyen elég megelégednünk azzal, hogy a bécsi jogi kart a 16–17. században nagy jóindulattal sem lehet a vezető európai jogi karok közé sorolni.

Azt mondhatjuk, hogy az I. Ferdinánd nevéhez kötődő 1533., 1537. és 1554. évi reformok két egész évszázadra meghatározták a tanszéki beosztást, az oktatott tárgyak körét és a jogászprofesszorok feladatait,[6] valamint ez idő alatt sem a szervezeti keretekben, sem az oktatás tartalmában, sem a kar és a tanárok anyagi ellátottságában nem állott be változás,[7] s ez már a 16. század második felében legföljebb regionális jelentőségűvé degradálta a bécsi jogi kart az európai jogászképzés egységes ismeretanyagra és egységes oktatási módszerekre alapuló palettáján.[8] Ami a 16. század első felében még haladónak számított,[9] az a 17. századra teljesen fejlődésképtelenné és zsákutcává vált. A 16–17. századi bécsi jogi oktatás anakronizmusa csak még inkább szembetűnik, ha tudjuk, hogy a joggyakorlat kívánalmai szinte valamennyi német egyetemen meghátrálásra kényszerítették a jogi humanizmus nyelvi-esztétikai követeléseit.[10] Elmondható tehát, hogy Bécs a jogi humanizmus azon vívmányaihoz ragaszkodott egészen a 17. század első harmadának végéig, melyek máshol – szinte egész Európában – vereséget szenvedtek. Az oktatás alacsony színvonalára és „életidegenségére" ez a módszertani és tematikai zsákutca már magában is elég magyarázatot nyújthat. A 17. század egyetlen nevesebb jogászt sem tudott felmutatni a bécsi kar oktatói között. A fakultás falai között jelentősebb jogi szakmunka nem született, még az oktatott római jog területéről sem. A gyakorlatiatlan, nagy hanyagsággal tartott előadásokat csak amiatt látogatta a hallgatóság, mert az ügyvédséghez és egyes tisztségekhez elő volt írva a doktori cím.[11]

Az egyetem jezsuita vezetés alá kerülése (1623) sem kedvezett a két világi karnak, az orvosi és jogi fakultásnak: nem részesültek a rend anyagi juttatásaiból, hiszen az egyetem szigorú urai szemében csupán másodrendű tevékenységet fejtettek ki.

Mindazonáltal látnunk kell azt is, hogy a bécsi jogoktatás a 17. század második felétől szükségszerűen közeledett – elsősorban módszertanilag (a humanista szövegértelmezés haszontalan terheit fokozatosan levetkőzve) – a birodalom többi egyetemeinek oktatási gyakorlatához. A tantárgyi választék ugyan több kísérlet ellenére sem bővült, a *ius communén* alapuló tananyagot azonban egyre inkább a német egyetemekéhez hasonló („standard") szervezeti, tantervi és módszertani keretek között oktatták. Mindez lehetővé tette, hogy a kar a 17–18. század fordulóján – viszonylagos nívótlansága ellenére is – újra részesévé váljon az európai jogászság szellemi és szakmai mobilitásának, különösen fontossá válva az erősödő Habsburg-birodalom jogászai számára.

Azonban a 17. századi stagnáció után még a 18. század elején is többször ahhoz vezetett a takarékosság, hogy egyes tanszékek hosszabb-rövidebb időre betöltetlenek maradtak.[12] Egy 1730-as évekből származó emlékirat szerint a jezsuiták annyira ügyeltek a tanokra, hogy még *exertitii gratia* sem kerülhettek be új vélemények az oktatásba. A kor közvéleménye ebben látta az okát annak, hogy oly sok osztrák *Cavalliers* kereste fel Leident, hogy ott hallgathassa a modern jogi tárgyakat.[13] A jezsuitáktól való félelemre vezethető vissza továbbá az osztrák jogi szakirodalom szinte teljes hiánya is. A 18. század első felében is csak néhány praktikus kézikönyv sorolható az igényesebb művek közé.[14]

A szervezeti reformok és újítások elmaradtak, s a kar csaknem két évszázados vegetálásának csak Mária Terézia reformjai vetettek véget. A Habsburg-állam egyre növekvő hivatalnokigénye ekkor kényszerítette ki végleg azokat a reformokat, melyeket más német államok már évszázaddal korábban megvalósítottak.[15]

A Magyarországról származó és az egyetemi iratokból beazonosítható joghallgatók száma jól tükrözi a kar visszamaradottságát. Bár a rendelkezésre álló források jellegzetességei[16] miatt lehetetlen biztos képet kapnunk arról, hogy 1526 után a bécsi egyetemen megfordult sokezernyi magyarországi hallgató hogyan oszlott el a négy kar között, a bölcsészkaron tanulók közül mennyien jutottak el fölsőbb karokra, mégis feltűnően kevés joghallgatóként azonosítható diák érkezett a királyi Magyarországról és Erdélyből. 1526 és 1753 között 50 személy kerülhetett joghallgatóként azonosításra, ami az erre az időszakra eső 4188 beiratkozásnak[17] bő 1%-át teszi ki. Ezt mindenképpen nagyon kevésnek, aránytalanul kevésnek kell tartanunk.

Más helyen már megállapítottam,[18] hogy a magyarországi jogász peregrinusok utazási célpontjaikként – jól kimutathatóan – törekedtek a legrangosabb, legmodernebb képzést nyújtó jogi karokat kiválasztani, tehát e tekintetben Bécsnek nem lehetett esélye egészen az 1750-es évek végéig. Ennek ellenére kevésnek – csak a nem kielégítő forráshelyzettel magyarázhatónak – kell tekintenünk ezt a bő százaléknyi joghallgatói arányt. Elsősorban a 17. század második felében feltételezhető nagyobb számú katolikus joghallgató Bécsben. Ez a tény összefügghet az itáliai egyetemek szerepének csökkenésével, illetve a pesti egyetem jogi karának nehézkes indulásával.

Magyarországi jogra iratkozókkal bizonyosan a 18. század 20-as éveitől találkozhatunk nagyobb számban az egyetem matrikulájában. Ez a hazai igazgatási viszonyok konszolidálódásával és a bírósági szervezeti reformok bevezetésével is magyarázható. A magyarországi

joghallgatók létszámában a nagy ugrást az 1753-as nagy reformokat követő 25–30 év jelentette.

Ugyanakkor megjegyzendő, hogy az említett 50 hallgató között aránytalanul magas a tanulmányait jogi doktori címmel befejezők száma. Míg az összes magyarországi joghallgató tekintetében ez az arány alig 8%-nyi, a Bécsben jogi doktori címet szerzett 16 peregrinus több mint 30%-ot jelent. Különös érdeklődésre tarthatnak számot közülük azok, akik Bécsben maradva a császárváros jogászainak sorába álltak, és a Doktorkollégium tagjaiként kisebb-nagyobb nyomot hagytak maguk után.

Mielőtt a tucatnyi hosszabb-rövidebb életrajz kerülne sorra, röviden ismerkedjünk meg a kora újkori jogi karok jellegzetes korporatív szervével, a doktorok kollégiumával.

A DOKTOROK KOLLÉGIUMA

A *Collegium Doctorum* szinte valamennyi európai jogi karon létezett[19] olyan középkorból áthagyományozott korporációként, amely bizonyos önigazgatást engedett meg az egyre inkább állami intézménnyé váló egyetemeken. Ugyanakkor az egyetlen egyetemi önigazgató szervnek is kell tekintenünk a korai újkorban. Ugyanis a késő középkortól megfigyelhető volt a bolognai típusú hallgatói önigazgatás teljes felszámolódása. Az egyetemek Európa-szerte betagolódtak a fejedelmi közigazgatásba, ami a későbbiekben a szabályokat adta, s rendezte az egyetem külső és belső viszonyait. A hallgatói egyetem teljesen eltűnt: leginkább a német egyetemeken figyelhető meg, hogy a hallgatói szervezetek teljesen jelentőség nélkülivé váltak. Az itáliai egyetemeken is visszaszorult a diákság jelentősége. A *natiók* is – melyek a középkori egyetemek hordozói voltak – eltűntek vagy teljesen jelentéktelenné váltak, igaz, lassú fejlődés folyományaként.

A korai újkor elején alapított új egyetemek már egyértelműen nem a hallgatók korporációi. Csak a doktorok vagy az alkalmazott professzorok alkothattak korporációkat.[20] Az oktatók közössége az egyetem életének irányításában két szinten vehetett ekkortól kezdve részt: egyetemi és kari keretek között.

Az egyetem reprezentatív és igazgatási feladatokkal megbízott vezetője, a rektor – a kora újkorban már – a professzorok közül került ki. Munkáját kisebb-nagyobb tanács segítette, amelyben azonban általában ott találjuk a fejedelem képviselőjét is.

A kari szintű vezetőszerv szinte mindenütt a doktorok kollégiuma *(collegia doctorum)* lett, mely eredetileg a karon fokozatot szerzett és ott tanító doktorokból állt. A késő középkorban ez változott: a taglétszámot céh jellegű megfontolások alapján korlátozták, felvételi feltételek kerültek előtérbe, s a családi kapcsolatok is egyre inkább számítottak. Kialakult az a felfogás – s ez a fejedelmi finanszírozás egyenes következménye –, hogy a Doktorkollégium nem minden tagja ad már elő. Az oktatás egy kisebb csoport (a tulajdonképpeni professzorok vagy *regentes*) feladata maradt, akik szintén csoportot képezhettek egyes egyetemeken. A megkülönböztetések jelentősek voltak a valóban *lecturá*val rendelkező és oktató, valamint a kollégiumhoz tartozó, de nem oktató doktorok között. Sokszor egy *lecturá*val rendelkezés sem jelentette, hogy az illető valóban előadott. A nem oktató doktorok azonban beleszólhattak a professzúrák betöltésébe, s – főleg a német egyetemeken – nagy szerepet kaptak a kar szakértői tevékenységében *(Spruchkolleg)*.[21]

A bécsi jogi kar *Collegium Doctorum*ának szerepe megfelel az európai szokásoknak. A Bécsben élő és jórészt ott végzett jogászok e testület tagjaiként kapcsolódhattak be aktívan az egyetem életébe. A tagoknak aktív és passzív választójoguk volt az egyetemi és kari tisztségek tekintetében. A nem tag jogászoktól polgárjogukban és bizonyos tiszteletbeli jogosítványok élvezetében különböztek,[22] s ugyanakkor rendszeresen részesültek a kar bevételeiből is.

Más európai egyetemekkel ellentétben a bécsi kar doktori kollégiumába viszonylag könnyű volt bekerülni. Jogi doktori cím és bizonyos taxa megfizetése volt az előfeltétel. Kimutatták, hogy a tagok négyötödénél rögtön a doktori cím megszerzése *(promotio)* után megtörtént a felvétel.[23]

A kari jegyzőkönyvekből és címtárakból kitűnik, hogy a 17–18. században 30–60 tag között ingadozott a kollégium tagjainak a száma.[24]

A nem Bécsben doktori fokozatot szerzettek számára már a kezdetektől egy sajátos felvételi eljárás alakult ki, az úgynevezett *repetitio*. Mivel Bécsben csak a jogi kari tagsággal rendelkezők folytathattak ügyvédi gyakorlatot, a felvételi előfeltételek szigorításával, a *repetitio* lehetőségének korlátozásával a kar, illetve az uralkodó jelentősen befolyásolhatta a tagság és a bécsi ügyvédi rend összetételét.[25]

A *Collegium* egészen 1752-ig döntő befolyással volt a tanszékek betöltésére, a meghívandó professzorok kiválasztására.

A Doktorkollégium tagjai jórészt ügyvédként *(Hof- und Gerichtsadvokat)* keresték kenyerüket. A jogász doktorok sokszor tűntek fel mint egyes érsekségek *consistoriumi* tanácsosai, bírósági ülnökök

(például a *Hofmarschall* bíróságánál), udvari és haditanácsosok vagy éppenséggel jegyzők.[26]

A tagok között külön csoportot képeztek a professzorok, igaz, létszámuk csekély, hiszen a 16. század közepétől kezdve (egészen Mária Teréziáig) mindössze négy rendes professzor tevékenykedett a jogi karon. A jogi karral kapcsolatos forrásokban a négy rendes tanáron kívül feltűnő más oktatók legfeljebb csak címzetes professzoroknak tekinthetők, s elsősorban a császári nemes gyermekek tanáraiként működtek.[27] A professzorok egyébként gyakran láttak el felelősségteljes feladatokat, töltöttek be udvari és kormánytanácsosi tiszteket. Vagyoni viszonyaik az ügyvédekéhez hasonultak, annak ellenére, hogy százados panasz volt az állami bérek elmaradozása.[28]

A jogászok képviseletében az egyetemi méltóságok viselői inkább az ügyvédek köréből kerültek ki, hisz a rektori tiszt kivételével a professzorok alig viseltek köztisztséget az egyetemen.[29] A Doktorkollégium tagjai (de nem a professzorok) közül választották a dékánokat, a legidősebb tag töltötte be a kari *senior* tisztét. Természetesen ők adták a kar védőszentjének, Szent Ivónak[30] éves ünnepéért felelős *Ivonista* személyét is. Gyakran feltűntek a tagok továbbá mint az egyes nemzetek *procuratorai*. Utóbbi két tiszteletbeli hivatal betöltéséhez az adott doktornak igencsak tehetősnek kellett lennie, mivel ezen a tisztekkel nem járt fizetés, annál több költség.[31]

Mivel a Doktorkollégium tagjainak jó része (s a később bemutatandó magyarországi tagok valamennyije) ügyvéd volt, érdemes lehet néhány gondolatot a 17–18. századi bécsi ügyvédségre áldozni.[32]

Mindenképpen kiemelendő, hogy a 17. századtól az ügyvédektől egyre több olyan ismeretet követeltek meg, amely szükségszerűen túlmutatott az egyetemen elsajátíthatókon: az állam nem elégedett meg többé az akadémiai fokozattal, de az még mindig elengedhetetlen volt. További feltételnek tartották, hogy az ügyvédjelölt bizonyos joggyakorlatot folytasson egy ügyvédnél, és letegye az ügyvédvizsgát. Ez az egyetemen túlmutató elvárás annál inkább szükséges volt, mivel az egyetem a gyakorlattól viszonylag távol álló római jogot oktatta, s a hazai jog nem szerepelt a tananyagban. Az ügyvéddé válás feltételeül tehát a következőket: jogi doktori cím, egyéves gyakorlat, jogi kari tagság, feddhetetlenség, a latin nyelvben való jártasság, valamint ügyvédi vizsga a jogi kar dékánja és két-három professzora előtt.[33]

A 17. században az ügyvédek elsősorban magánjogi ügyekben tevékenykedtek, de ebben a korban igénybe vették őket a politikai-adminisztratív eljárásokban is, vagyis a jogvégzettek kezdték

meghódítani a központi és helyi adminisztrációt. A 17. század végére a gyakorlati jogászi pályák teljesen polgáriakká váltak, de a jogvégzettek tevékenységi lehetőségei bizonyos értelemben beszűkültek. A szakképzett hivatalnokok iránti igényét ugyanis az állam ekkor más forrásból látta kielégíthetőnek. Az egyetem tudományos nívótlansága és a hallgatói erkölcsök elszabadulása miatt a felsőbb osztályok tagjai a kor német divatjának megfelelően elfordultak az egyetemtől,[34] és más oktatási formákban (nemesi akadémiák) biztosították fiaik neveltetését. Az akadémiák tanterve jelentősen eltért a bécsi egyetemétől, modernebb volt annál, a jogtudományok területén például az egyetemen elhanyagolt tárgyakat is oktatták (például állam- és nemzetközi jog). Ezzel az egyetem jelentős konkurenciát kapott, s az akadémiák hamarosan fontos előiskolái lettek a magasabb állami tisztségek felé törekvők, elsősorban a jövő diplomatái számára.[35] A 18. század elejétől tehát egy *doctor juris* nem reménykedhetett többé fényes hivatali karrierben, vagy legalábbis nagyon ritka volt az effajta kiemelkedés az ügyvédségre képesítettek közül.[36] A kormány erre azzal reagált, hogy rendelkezéseket hozott a jogvégzettek és az ügyvédek számának korlátozására. 1693. január 1-én például megtiltották, hogy szegény hallgatók az egyetemen tanuljanak.[37] 1699. május 27-én elrendelték, hogy csak ötévente és csak öt *promotiót* lehet tartani, sőt minden egyes doktori eljáráshoz a császár engedélyét is megkívánta.[38] Végül nagyon magas *promotiós* díjat állapítottak meg (2500 gulden).[39] Mindezek mellett 1736. december 14-én korlátozták mind a felsőbb, mind az alsóbb bíróságok melletti ügyvédek számát. Ezen intézkedések természetesen jelentős passzív ellenállást okoztak az ügyvédek körében. Az előbb említett rendelet jelentette az osztrák ügyvédség történetének mélypontját. Ettől az időtől lassú felemelkedés és fejlődés volt megfigyelhető, mind a szakma tekintélye, szakmai színvonala, mind a közéletben betöltött szerep tekintetében.[40]

A magasabb bíróságok általánosságban maguk gyakorolták a náluk tevékenykedő ügyvédek felett a fegyelmi jogkört. Az alsóbb bíróságokhoz engedélyezett ügyvédek felett viszont az egyetem jogi kara gyakorolta ezt, csakúgy, mint minden akadémiai polgár felett. Az ügyvédekkel szemben alkalmazott szankciók között gyakori volt a pénzbüntetés, az eltiltás, az ügyvédi praxis megvonása, sőt a szabadságvesztés kiszabása is.[41]

Természetesen a Doktorkollégium tagjai és családtagjaik is az egyetem és a kar *jurisdictió*ja alá tartoztak, mint azt a magyarországi származású tagok jogi ügyei is igazolják majd.

A DOKTORKOLLÉGIUM MAGYARORSZÁGI SZÁRMAZÁSÚ TAGJAI

1.

Nem lehetünk bizonyosak benne, hogy első magyarországi származású „hősünk"-et, a szentgyörgyi *Georgius Klesl*t valóban a Doktorkollégium tagjának tekinthetjük-e. Ha ez nem is igazolható, a 17. század elején a bécsi jogi karon és egyetemen Klesl által hagyott nyomok bepillantást engedhetnek egy korabeli joghallgató egyetemi pályafutásába. Klesl (Klessl, Klessel, Kleselius) 1606-ban iratkozott be az egyetemre,[42] valószínűleg olmützi előtanulmányok után.[43] A szabályokat betartva ez évben a *Natio Hungarica* anyakönyvébe is bejegyeztette magát.[44] Bölcsésztanulmányairól a bölcsészkar *disputatio*katalógusából kapunk közvetett információkat: már mint *philosophiae baccalaureus*ról 1607 és 1609 között többször feljegyezték, hogy többedmagával (többször mint *respondens*, egyszer mint *opponens*) gyakorló *disputatió*kon vett részt,[45] míg 1610-ben már *magister*ként disputált.[46]

A jogászok irataiban először mint gyakorló disputáns jelenik meg. A bejegyzés röviden még a vitatkozás témáját is megadja.[47] A dékáni aktákban csak ezután, 1611 első félévében jelent meg először.[48] Valószínűleg a *baccalaureus*i védés illetékének letétele miatt iratkoztatták be.[49] Ugyanebben az évben már – igaz, nem nehézség nélkül, hiszen gyakorló *disputatió*ját kellett védésnek elismertetnie[50] – a cím megszerzői között említették.[51]

Az, hogy a *Natio Hungarica* prokurátora volt,[52] arra utal, hogy tekintélyes tagja lehetett az egyetemi közösségnek. Az viszont, hogy még hallgatóként történt meg vele ez, kétségessé teszi, hogy később a Doktorkollégium tagja lett Bécsben.[53]

2.

Jogi tanulmányai után bizonyosan a bécsi Doktorkollégium tagja lett a dévényi, nemes származású *Benedictus Zalnbaum*, aki 1613-ban iratkozott be az egyetemre.[54] Tanulmányairól semmilyen nyom nem maradt fenn. A bölcsészfokozatok megszerzése után valószínűleg néhány évig jogi tanulmányokat folytatott. Hogy mikor szerezte meg a jogi doktori címet, azt még az egyébként meglehetősen alapos Locher sem tudatja az utókorral. Utóbb keletkezett iratokból következtethetünk arra, hogy valamikor a 10-es években ez megtörténhetett. Ugyanis 1630-ban egy

érdekes ügy került az egyetem *consistorium*a elé: Zalnbaum mint jogi doktor visszavételét kérte az egyetem (tulajdonképpen a Doktorkollégium) tagjai közé, bejelentve, hogy rekatolizált, és ezáltal elhárult az akadály a visszavétel elől. Ebben az ügyben írt át 1630. december 9-én az alsó-ausztriai kormány a *consistorium*nak.[55] A kormány híradása szerint doktor Zalnbaum alázatosan megvallotta katolikus hitét és kérte, hogy az ügyvédként való tevékenység ismét engedtessék meg neki. Mivel hitét gyónási igazolással is alátámasztotta, a kormány nem látta akadályát, hogy nevezett személy ismét az egyetem tényleges tagja legyen.[56] S Zalnbaum tényleg visszatérhetett az ügyvédkedéshez. Talán e feletti örömét vagy fia (a magát már bécsinek feltüntető) Joannes Benedict beiratkozását[57] ünnepelendő iratkozott be 1632-ben a magyar *Natio* anyakönyvébe, egy aranyat adva a tisztességért.[58] Fia 1637-ben mint bölcsészhallgató köszöntőfüzet összeállításában és finanszírozásában vett részt egyik jezsuita professzora számára.[59]

Zalnbaum – bár életéről nem tudunk túl sokat – ezután nagy tekintélyre emelkedett, hiszen életét császári és kormánytanácsosként fejezte be, mint azt 1647-ben írott végrendelete tanúsítja.[60] Ebből kitűnően fia, Benedict már korábban meghalt, és ezért Zalnbaum doktor unokatestvérét, Maximilian Zalnbaumot nevezte ki egyetemes örökösévé („Rechtes Universal Erbe"). Doktor Zalnbaum valamikor 1648 januárjában halhatott meg, mivel e hó 8-án még fiókvégrendeletet készített,[61] de vagyonát 1648. január 23-án már felleltározták.[62] Meglehetősen nagy, csaknem húszezer guldenre rúgó vagyon maradt utána, melyet 49 oldalon írtak össze.[63] Jelentős, több mint ötszáz kötetből álló könyvtára ennek a vagyonnak csak alig 3%-át tette ki.[64] Zalnbaum doktor kiterjedt ügyvédi tevékenységét bizonyítják az inventáriumban 28 oldalon keresztül felsorolt ügyvédi iratok („Volgen die Actiones") ügyfelek szerint csoportosítva, szám szerint száz felett. Az ügyfelek között német nevek találhatók, magyar vonatkozás nem mutatkozik. A leltár végén saját pereinek néhány iratát is felsorolták.[65] Zalnbaum végrendeletében alapítványt is tett, mely még 1674-ben is jelentős tőkével rendelkezett.[66] Ez is mutatja, hogy az egyetemi joghatóság az egyetem tagjainak jogviszonyaira haláluk után is hosszú ideig fennállt.

3.

Adamus Ignatius Strell a Pozsony megyei Modorról származónak vallotta magát, mikor 1653-ban beiratkozott a *Natio* anyakönyvébe.[67] A Főanyakönyvben nem található meg a neve. A jogi karon tanult,

1657-ben szerzett doktori oklevelet,[68] de csak 1664-ben fogadták be a Doktorkollégiumba.[69] Valószínűleg kezdettől fogva ügyvédként tevékenykedett. Rendkívül kiterjedt és tekintélyes ügyfélköre volt.[70] Hagyatéki leltára szerint százas nagyságrendű perirat maradt fenn irattárában.

Nem kevesebb mint háromszor (1666, 1670, 1674) – vagyis a ciklikus választási szabályok szerint ebben az adott időszakban minden lehetséges alkalommal őt – választották meg a *Natio Hungarica procuratorának*.[71] Történt ez annak ellenére, hogy már első *procuratorsága* sem volt zökkenőmentes. Az idő múltával egyre inkább elvesztette tekintélyét, mert az *acta* és az elszámolások vezetésében hanyag volt és vitába keveredett, ami nem vetett rá jó fényt. Ugyanis egyik kollégájával, dr. Schönaichhal szembeni személyes fenntartásait belefoglalta a *Natio* aktáiba, méghozzá sértő formában. Ezt az érintett megtámadta, és elérte, hogy a sértő részt kihúzzák a könyvből.[72] Hogy a hasonló eseteket elkerüljék, ezek után két *comissarius* volt köteles az adott évi aktába kerülő szöveg fogalmazványát a végleges beírás előtt előzetesen ellenőrizni.[73] Strell-lel szemben más mulasztásokat is szóvá tettek a nemzet tagjai. Állítólag 1666-os *procuratorsága* alatt a nemzet anyakönyvébe beírta magát I. Lipót császár is. Azonban a lap elveszett, és ezt Strell szemére vetették. Az ő számlájára írták egy 40 uncia értékű aranylánc eltűntét is. Többször is megidézték a gyűlés elé, azonban egyszer sem jelent meg, hogy magát tisztázza.[74]

Két fia volt, Joannes Antonius Carolus és Adamus Ignatius jn., akiket 1670-ben *procurator*ként az egyetem egy *statútum*a alapján beírt a *Natio* anyakönyvébe.[75] *Procurator*sága alatt 1766-ban egy horvát bölcsész, 1670-ben egy magyar teológus, míg 1674-ben egy győri származású bölcsész borostyánkoszorús beszélt a nemzet Szent László-ünnepén Strell patronátusa alatt.[76]

Strell 1678-ban Trencsén megyében nemességet szerzett.[77]

1679-ben a *Natio* anyakönyvébe bejegyzés került, ami szerint Strell egész családjával együtt a pestisnek esett áldozatul: „Abrepta sunt ...Clarissimus D. Ignatius Strell I.U.Dr. cum tota sua familia."[78]

Hogy halála valóban hirtelen lehetett, mutatja, hogy végrendelet nélkül halt el.[79] Vagyonáról 38 oldalas leltár készült 1680. január 19-én, melynek végösszege csaknem 15 ezer gulden volt. Rendelkezett egy kicsi, de fontos jogi munkákat felmutató könyvtárral is.[80]

Hogy maradtak utána gyermekek, azt az mutatja, hogy hagyatéki iratai között rengeteg kérelem *(Gehort-relation)* található a *consistorium*hoz címezve az árvák képviselője *(pupillen gerhaben)* részéről,

melyek 1680–1689-ig datálódnak, s egyik legfőbb szereplőjük (a később megidézendő) Glatz, akire több irat panaszkodik, mivel rendezetlen anyagi ügyei voltak Strellel.[81]

4.

Az okai (Oggau) származású *Paulus Josephus Glatz* (Glaz) 1672. november 25-én iratkozott be joghallgatóként a bécsi egyetem anyakönyvébe.[82] Röviddel később a jogászok matrikulájába is beíratta nevét.[83] Mint joghallgató szerezte meg az *artes* karon a későbbi jogi fokozatok előfeltételének számító *baccalaureusi*[84] és *magisteri* gradusokat.[85] Utóbbi esetben, 1674 júliusában már *J.U. Candidatus*ként adta meg egyetemi státusát. Közben a magyar nemzet tagja is lett.[86] Még mint egyszerű joghallgató beszélt a Szent Ivó-ünnepen 1674 májusában, amiből tehetős szülőkre és támogatókra kell következtetnünk. A beszédet gróf Eszterházy Pálnak ajánlotta.[87]

A jogi doktori fokozatot talán 1677-ben szerezte meg, legalábbis ebben az évben már így jelölték.[88]

1680 végén már a Doktorkollégiumba való felvételét örökítette meg a magyar nemzet *procurator*ának jegyzőkönyvében.[89] A nemzet anyakönyvének tanúsága szerint már élete ezen szakaszában is ügyvédként kereste kenyerét.[90]

Nagy tekintélyű ügyvéddé dolgozhatta fel magát, hiszen valószínűleg egyik ügyével kapcsolatos szakvéleményét nyomtatásban is megjelentette. A római jogra, a kánonjogra, az isteni és természetjogra alapozva, valamint a német császári rendelkezésekre hivatkozva egy osztrák herceg (Don Gybertus ab Austria) igényét igazolta a corrigiai hercegségre a modenai fejedelemmel szemben, felvonultatva mindazt az ismeretet és eszköztárat egy nehéz köz- és hűbérjogi kérdéseket is felvető jogvitában, ami akkoriban egy, az átlagosnál jóval műveltebb és tapasztaltabb jogásztól elvárható volt.[91]

Mint a Doktorkollégium tagját és a marsalli bíróság tanácsosát,[92] az 1699/1700-as tanévben a jogi kar dékánjává választották.[93] Glatz nem lehetett valami pedáns ember, nem tudta lezárni dékáni időszakát úgy, hogy ne találjanak kivetnivalót működésében. 1701 februárjában – látszólag – minden olyan dolgot és pénzt, ami hivatalból került hozzá, nyugta fejében átadott utódjának.[94] Azonban még két év múlva is beadványok érkeztek a rektorhoz és a *consistorium*hoz, melyben a jogi kar *quaestor*a arról panaszkodott, hogy Glatznál maradtak egyes dolgok és némi pénz is.[95]

A marsalli bíróság tanácsosának jelölték két évvel később a hivatalosnak tekintett címtárban is a Doktorkollégium 66 tagja egyikeként.[96]

Az egyetemi iratokból kiolvashatóan kétszer nősült. Első felesége, Maria Anna már 1684-ben meghalt, örökösének férjét jelölve. Ebből a házasságból származott a jogi karnak később sok gondot okozó leánya, Maria Catharina és a valószínűleg korán elhunyt fia, Paulus Adamus.[97] Az asszony egyetemes örököse férje lett. Valamikor újra nősült, feleségül véve Anna Euphrosina Wiederaußt.

Glatz végrendelet nélkül, viszonylag fiatalon, ötvenéves kora körül halt meg 1704 szeptemberében, jó néhány rendezetlen ügyet maga után hagyva.[98] Leánya kérte a rektortól és a *consistoriumtól*, hogy a hagyaték törvényes örököseként őt ismerjék el.[99] A következő évben a kérelmet a második feleség megtámadta „pro restitutione in integrum, contra aditam hereditatem absque beneficio legis et inventarij". A második nej kérelmében előadta, hogy férjének sok hitelezője volt, s hagyatéka a várakozásokkal ellentétben csekély. 6000 forintot kifizetett férje nevében egy hitelezőnek, s ezért támadta a lányt.[100] A rektor állásfoglalásában azt írta, hogy Glatz „für einen Wolhabigen Mann gehalten worden", de a hagyatékában csak 400 vödör bor és egy 2700 gulden értékű könyvtár maradt. A rektor ugyanitt beszámolt arról, hogy Glatz egy ideig a magyar és horvát alapítvány *superintendense* volt. Ezen alapítvány Glatz halála idején fungáló *superintendense* követelésekkel lépett fel az örökös, vagyis Glatz leánya ellen. Az alapítványi igényben lehetett valami, mert a joghatóságot gyakorló *consistorium* a leány *in integrum restitutiós* kérését nem fogadta el.[101] A mostohaanya halála után[102] a végrendelet alapján a nem túl nagy vagyon örököse Glatz leánya lett.[103] Vagyoni viszonyait ez sem rendezte természetesen. Hosszú évtizedeken keresztül kérelmekkel bombázta a jogi kart. A kar becsületére legyen mondva, hogy „vigore quietantiae" („vigore conclusi, et quietantiae") kisebb összegekkel mindig kisegítette a több iratban „szűznek" nevezett („Virgini Mariae Catherinae Glazin"), így valószínűleg házastárs nélkül maradt leányt.[104]

5.

A nemesi származású *Georgius Christophorus Kessler* (Kesseler) Kismartonból jött Bécsbe, ahol 1676-ban egy napon iratkozott a *rhetori* osztályba[105] a szintén nemes Josephus Kesselerrel. Tanulmányairól

szinte semmit sem tudunk. Annyi bizonyos, hogy azokat jogi doktori címmel zárta, hiszen 1692-ben már a doktorok listáján találjuk.[106] Sem bölcsészfokozatainak megszerzése, sem doktori *dissertatió*jának (ha volt) témája nem ismert.

Hogy mihez kezdett a doktori cím megszerzése után, azt nem tudjuk. Húsz év múlva alsó-ausztriai kormánytanácsosként választották meg a jogi kar dékánjának.[107] A dékán – mint láttuk – nem feltétlenül a professzorok közül került ki, ugyanakkor a doktori kollégium tagjainak valószínűleg terhes tisztesség volt a kar vezetőjének tisztét betölteni. Egyéves tisztségéről csak annyit tudunk, hogy annak végeztével szabályos és korrekt elszámolással tette le tisztét.[108] Röviddel ezután nemesi címet kaphatott, mivel 1717 februárjában[109] bekövetkezett halálakor már ez tűnik ki nevéből,[110] valamint a felesége hagyatéki iratán található pecsétekből. Felesége (aki Kessler örököse volt) egyébként több mint harminc évvel élte túl férjét.[111] Több felnőttkort megélt fiuk hivatalnokoskodott a Mária Terézia kori Bécsben.[112]

6.

A kismartoni Carolus Cischini, aki valamikor 1673 körül született,[113] 1695-ben iratkozott be a bécsi artista kar *phisycus* osztályába.[114] Alig egy év elteltével már a *baccalaurei philosophiae* soraiban találjuk,[115] ugyanakkor nincs nyoma annak, hogy *magister*i címet szerzett volna. 1699-ben már mint harmadéves joghallgató beszélt a Szent Ivó-ünnepen a kar nevében, ami mutatja, hogy jelentős vagyonnal rendelkező családja vagy tekintélyes pártfogói lehettek. Ez utóbbit valószínűsíti, hogy beszédét Franciscus Cischini császári tanácsosnak és plébánosnak ajánlotta.[116]

Locher szerint 1700-ban lépett a jogi doktorok közé,[117] és 1702-től bizonyosan a doktori kollégium tagja lett.[118] Doktori *dissertatió*ja nem lelhető fel, talán ki sem nyomtatták. A doktori kollégium tagjaként ügyvédi praxist folytatott, s élete során valamikor nemesi címet kapott. Több gyermeke született Elisabeth v. Flamburggal kötött házasságából. Egyik fia, Franciscus Ernestus (talán egy korábbi házasságból?) 34 éves joghallgatóként halt meg 1747-ben.[119] Másik fia a sok közül, Leopold Ludovicus v. Cischini hivatalnoki pályára lépett udvari kancellista *(Kayl: geheimer Reichs Hof-Kanzlist)*, udvari *registrator (Reichs Hof Registrant)* lett. Fiai között találunk még katonát és szerzetest is.[120]

Egyetemi kapcsolataira utal, hogy a kötelező beiratkozáson kívül 1705-ben újra beiratkozik a *Natio Hungarica* anyakönyvébe,[121] 1729-ben az *Ivonista* tisztségét látta el.[122] A 30-as években (és talán a 40-es évek elején) a Molitorische Stiftung *superintendens*i tisztségét töltötte be.[123] Az 1678. március 11-én létrehozott alapítvány eredetileg az alapító leszármazottainak, majd ezek nem lévén, elzászi hallgatóknak nyújtott segítséget bécsi tanulmányaikban.[124]

Ügyvédi tevékenységéről nem sokat tudunk. Az egyetemi *consistorium* mérhetetlenül gazdag anyagában azonban több olyan periratot találhatunk, melyben Cischini mint fél szerepelt. Ezek közül a legjelentősebb egy Paul Franz Müller ellen folytatott kezességi per *(fidejussio nomine)*, amely tizenkilenc évnél tovább tartott.[125]

1748. augusztus 16-án halt meg, és a szabályok szerint az egyetem szervei (az egyetem *syndicus*a és *notarius*a) bonyolították le a hagyatéki eljárást. Az eljárással kapcsolatos aktákból[126] kiderül, hogy közepes vagyonnal rendelkezett (mintegy 8000 forint), inventáriuma tanúsága szerint 122 kötetes könyvtárat (túlnyomórészt jogi könyveket) hagyott maga után.[127] A hagyatéki eljárással kapcsolatos aktában megtalálható rengeteg iratból kitűnik, hogy sok követelés volt a vagyonnal szemben, az örökösök ellen, de azok javára is, a kinnlévőségek behajtása érdekében. Mivel az egyetem *consistorium*a felügyelte a vagyonkezelést, és ezért mindenről tudnia kellett, a vagyon későbbi kezelésével kapcsolatos iratok tömege is megtalálható Cischini aktájában.

Dr. Carolus Cischini és a Mária Terézia reformjai előtt beiratkozott magyarországi származású joghallgatók listáján szereplő vimpáci Carolus Jacobus de Cischini között – aki később szintén jogi doktor lett, és volt a magyar nemzet *procurator*a[128] is – nem lehetett rokoni kapcsolatot felfedezni.

7.

Az egyetemi matrikulák szerint az 1710-es és '20-as években egy *Josephus Ignatius Conradus Millner* (Miller, Müller, Müllner) Komáromból származván előbb bölcsész-, majd jogi tanulmányokat folytatott a bécsi egyetemen, 1715-ben iratkozva be a *grammaticus*ok osztályába.[129] Hosszabb alapozó tanulmányok után 1721-ben *baccalaureus*i fokozatot szerzett (a később említendő) Ribiccsel egy napon.[130] Utóbbival ellentétben ezen eseményt nem örökítette meg a *Natio Hungarica* anyakönyvébe való beiratkozással.[131] *Magister*i fokozatszer-

zéséről az anyakönyvekben nincs nyom. 1723-ban már joghallgatóként tarthatták számon, hiszen 26 társával együtt a jogászok matrikulájába való bejegyzés fejében három guldent fizetett a karnak.[132] A jogászdékán iratai szerint 1723/24-ben 100 guldent fizetett jogi *baccalaureus*i címének megszerzése, *disputatió*jának megvédése okán.[133] Ugyanakkor az ifjú borostyánkoszorúsnak a *disputatio* sikeres megvédése után még a jogászok védőszentjének, Szent Ivónak is „adóznia" kellett, igaz, jóval szerényebb összeggel, néhány forinttal, ami mégis olyan összeg volt, amit az akkurátusan vezetett jogászdékáni elszámolások pontosan feljegyeztek.[134]

A százguldenes tarifa egyébként gyakran előfordul az iratokban („in sua Disputatione pro tractatione"). Ugyanennyit „kóstált" a jogi doktori dolgozat megvédése is. Valószínű, hogy Millnernek ezt az összeget is elő kellett kerítenie néhány év múltán, hiszen jogi tanulmányainak jelentős záróbizonyítéka *dissertatió*ja, melyet Franciscus Adamus Pfann *Codex*-professzor alatt védett meg 1726 szeptemberében.[135] Az ez alkalomból kinyomott füzet címlapja szerint korábban megszerezte a bölcsész mesteri fokozatot is. Ez volt tehát negyedik fokozata, melyet a bécsi egyetemen megszerzett, és melyért jelentős összeget kellett fizetnie.

Millner nyomai eddig biztonsággal követhetők. Valószínűleg kérvényezte a Doktorkollégiumba való felvételét, s egy Josephus Ignatius Müller nevű jogi doktor szerepel is 1729 és 1739 között a doktori kollégium tagjai között.[136] De Locher doktori nyilvántartása zavart keltő adattal áll elő, ugyanis egy Josephus Ignatius Müllert „de Mülldorf" előnévvel bécsiként feltüntetve hoz *Speculum*ában, és ő adja meg 1739. évi halálozási dátumát is.[137] A címtárak szerint egy Josephus Ignatius Miller 1732-től „Hochfürstl. Passaueischer Consistorial-Rath", emellett 1737-től „Stadt Wien Syndicus" volt.[138]

Az egyetemi levéltár anyaga nem segít feloldani a dilemmát, hogy azonos-e a bizonyítottan komáromi származású jogász a németes nemesi előnévvel rendelkező jogi doktorral. Néhány – nem perdöntő – adattal rendelkezünk még: az egyik 1731. június 15-én kelt *consistorium*i irat szerint az egyetem *syndicus*a s egyben jegyzője arra utasítja a *pedellus*t, hogy hajtsa be azt a 30 guldent, amivel Joseph Ignatius Millner „eben beeder Rechten Doctor" a Szent Ivó-kápolnának „Straff geld"-ként tartozik Johannes Franciscus Widureck J:U:D:, mint „Sacelli Sti Ivonis Comissarius" beadványa alapján.[139]

A hagyatéki eljárás aktái szerint „Joseph Ignatius Millner Edler von Mildorf J:U:D: Hof: und Ghrts Advocat ohne hinterlassung einer letztwilligen disposition" halt meg. Apja, „Johann Benedict

Edler Von Mildorf Ihr Maytt. der Regierenden Kayßerin Hof Secretarius" kéri a jogi kartól örökössé nyilvánítását „proprio, uxoris et filiae nomine".[140]

Nem tudjuk tehát (s lehet, sohasem tudjuk meg), hogy a szép *dissertatio* révén szerzett doktori cím magyarországi származású birtokosát valóban a bécsi jogi kar doktori kollégiumának tagjai közé sorolhatjuk-e.

8.

Georgius Rudolphus Ribics (Ribicz, Ribitsch) 1706 körül születhetett, és 1764-ben halt meg Bécsben.[141] Az oszlopi (Sopron vármegye), valószínűleg horvát családból származó ifjú az egyetemi dokumentumok tanúsága szerint 1721-ben tűnt fel először a bécsi egyetemen mint a *phisycus* osztály tanulója,[142] ugyanakkor már abban az évben a *baccalaureus*i címet,[143] egy évre rá a *magister philosophiae* titulust is megszerezte.[144] Jogi tanulmányainak részleteiről nem sokat tudhatunk. Az biztos, hogy 1728-ban beiratkozott a jogi kar anyakönyvébe,[145] és 1729 márciusában Joannes Josephus Antonius Renz pandektaprofesszor segítségével készítette el a tanulmányok lezárásához szükséges *dissertatió*ját.[146] Nem bizonyos, hogy erre a munkára vonatkozik a jogászdékáni iratokban szereplő bejegyzés ebből az évből.[147] De mivel másik *dissertatió*t nem ismerünk a joghallgató Ribicstől, valószínűleg ez szolgált alapul későbbi doktorrá avatásához is, amelyért – már doktorként – jóval nagyobb összeget (a szokásos 100 guldent) kellett lefizetnie honfitársával, Wachtllal együtt 1731-ben.[148]

1732-től *doctor juris*ként említik,[149] s ilyenként 1763-ig tartják nyilván.[150] Egyetem utáni pályafutásáról is kevés adat áll rendelkezésünkre. Az bizonyos, hogy Bécsben maradt, és sokáig ügyvédként *(Aulae et Judiciorum advocatus – Hof- und Gerichtsdavokat)* kereste kenyerét.[151] A Doktorkollégium tagjaként rendszeren részesült a kar bevételeiből („ex ladula facultatis"),[152] a kari ülés jegyzőkönyvéből kitűnően szinte állandó résztvevője volt a kari *congregatió*knak[153] és vizsgabizottságoknak.[154]

Az egyetemmel más tekintetben sem veszítette el kapcsolatát, hiszen 1745/46-ban a magyar nemzet *procurator*a[155] volt. Nevét emlékezetessé tette a végnapjait élő *Natio* életében,[156] hogy az ő procuratorsága alatt adományozta Eszterházy Pál herceg a nemzetnek a *Natio* egyik ereklyéjét, a 46 cm magas Eszterházy-címerrel és gazdag

rokokó ornamentikával díszített kelyhet.[157] Ezen tisztéből kifolyólag vett részt a szokásos (június 27. körül tartott) Szent László-ünnepen, ahol az ünnepi beszédet egy ifjú Batthyány[158] tartotta.[159] A beszélő kiválasztása (büntetés terhe mellett) a *procurator* feladata volt, aki elsősorban tehetősebb hallgatót választott, hogy az a költségek egy részét viselhesse, ami gyakran elő is fordult, mint a nemzet aktái igazolják.[160] Így lehetett ez Ribics esetében is. A korabeli egyetemi szokások arra utalnak, hogy a – később kinyomatott[161] – beszédek szerzői a *procurator*ok vagy más professzorok voltak, ezért a beszédet nyugodtan tekinthetjük Ribics munkájának.[162]

Kevéssel később már a jogi kar professzoraként tevékenykedett. A források ebben a tekintetben ellentmondásosak:[163] vannak, melyek 1748 és 1753 között a *Pandekták* tanáraként jelölik, mások ebben az időszakban a *Codex* tanszéket[164] adják neki. A nyomtatásban fennmaradt *disputatiók* alapján – melyeknél Ribics mint *praeses* működött közre – valószínűsíthető, hogy előbb (1750-ben bizonyosan) a *Pandekta*,[165] majd a *Codex* tanszék[166] birtokosa volt. Ugyanakkor a *disputatiók* címlapjából kitűnőleg ezekben az években a bécsi érsek konzisztóriumának tanácsosaként is tevékenykedett.

Nem világos, mióta (lehet, hogy alapítástól) volt tagja *(assessor)* az egyetemi tanács kettéválasztásából létrehozott *consistorium a judicialibus*nak, ahonnan 1754. március 23-án kelt leiratával bocsátotta el az alsó-ausztriai kormány.[167]

1753-tól a jogi kar *senior*aként volt feltüntetve egészen 1755-ig,[168] bár a Mária Terézia-féle reformok után már nem kapott oktatási feladatot.[169] Professzori állását 1754 elején adta fel, ekkortól a címtárak mint a magyar kamara Pozsonyban tevékenykedő tanácsosát tüntetik fel.[170] Tehát nyomait Magyarországra kell követnünk. Feleségét, Theresiát (szül. Jägerbauer) ebben az időszakban, 1754 decemberében veszítette el.

S valóban, a következő tíz év magyarországi tevékenységgel telt: Mária Terézia 1754. január 19-én nevezte ki a magyar kamarához valóságos tanácsossá, és megbízta a kamara irattárának rendezésével s gondozásával. A korábbi bécsi egyetemi tanár kinevezéséhez a királynő nem kérte ki a magyar kamara véleményét. Ribics már első hivatali évében bizalmas feladatokat kapott, 1755. április 22-én pedig a magyar kamara egész irattárát átadták neki a királynő sürgetésére. Történt ez annak ellenére, hogy ekkor még nem készült el a számára kiadandó levéltári utasítás, és a levéltárosi esküt sem tette még le.[171] Az irattár tényleges vezetőjeként nemcsak a levéltár tulajdonképpeni megszervezése volt a feladata, hanem a királynő – utóbb – titkos

utasítással ellátott megbízottjaként az is, hogy a néhány éve alapított házi, udvari és állami levéltár számára a fontos közjogi tartalmú okleveleket, valamint a veszélyes tartalmú okiratokat kiválogassa a magyar kamara anyagából.[172] Nemcsak függetlenítették – tanácsosi tiszte ellenére – a kamara elnökétől és annak tanácsától, de mintegy kémként jelentéseket is írnia kellett azok „gyanús" intézkedéseiről nagy hatalmú pártfogója, gróf Königsegg útján.[173] Ezen titkos megbízatásról a magyar kamara Ribics 1764-ben bekövetkezett haláláig mit sem tudott, s – néhány hónapig – el kellett tűrnie, hogy Ribics gyakran szembehelyezkedjék a kamara tanácsa utasításaival. Ribics 1755 őszén levéltári igazgatói és konzervátori kinevezést kapott,[174] igen jó fizetéssel. A neki adott részletes utasítás rendelkezett a levéltárban elhelyezendő anyagról, annak rendezéséről, segédkönyvekkel való ellátásáról és kezeléséről, melyet Ribics és a rendelkezésére bocsátott apparátus – az utókor értékelése szerint szerencsére – nem maradéktalanul hajtott végre.[175] A magyar kamara első levéltárosaként, valamint a magyarországi harmincadhivatalok igazgatójaként – mint hű aulikus tisztviselő – halt meg 1764. augusztus 9-én.[176]

9.

A győri születésű *Franciscus Carolus Josephus Eyll* valószínűleg 1705 körül született. Tízes éveinek végén kerülhetett Bécsbe a filozófiai fakultásra, és 1723-ban már *baccalaureus philosophiae* címet szerzett,[177] majd ezt a *magister*i cím megszerzése követte 1724. július 27-én.[178] Joghallgatóként először a 1728-ban tűnik fel, amikor a jogi kar anyakönyvébe íratta be magát.[179] Néhány évi tanulás után Salzburgban tűnt fel, ahol 1731-ben a jogi karon immatrikulált.[180] Ugyanabban az évben azonban már Bécsben védte meg *dissertatió*ját Adamus Josephus Greneck professzor elnökletével.[181] Valószínűleg a helyi szokásoknak megfelelően Szent Ivónak ajánlott fel védése kapcsán bizonyos összeget.[182] A jogi doktorok sorába 1732-ben iktatták be.[183] A címtárak 1734 és 1748 között a jogi kar doktori kollégiumának tagjaként említik. Az iratokból kitűnőleg például 1736-ban a testületnek 45 tagja volt (Eyll, mellett Wachtl és Ribicz is).[184] Először ügyvédként tevékenykedett *(Hof und Gerichtsadvokat)*, majd ezzel párhuzamosan 1737-től passaui tanácsos („Hochfürstl. Passauerischen Consistorial-Rath") volt. 1748-ban ehhez a „Kays. Königl. Obrist-Hof-Marschallischer Gerichts-Assessor" titulus járult.[185] 1735–1748 között a jogi kar *Collegium Rationum*ának *notarius*aként tevékenykedett.[186]

Egyetemi kapcsolataira utal továbbá, hogy 1741-ben a magyar nemzet *procurator*a lett.[187] Védnöksége alatt a Szent László-ünnepen rokona vagy névrokona, Josephus Rudolphus Eyll beszélt.[188] A filozófiai kar nemesi címhez segítette, valószínűleg a 40-es években.[189]

Vagyoni viszonyairól keveset tudunk, mivel az 1749. december 21-én bekövetkezett halála után lefolytatott hagyatéki eljárás aktái között nem található leltár.[190] Azt, hogy nem lehetett szegény ember, igazolja feleségének (Eyllin frau Maria Rosalia geborene Grauneckin) 1754-ben készült hagyatéki leltára, melynek összértéke csaknem húszezer gulden volt.[191] Eyll végrendeletében feleségét jelölte meg egyetemes örökösként, aki után két kiskorú leánygyermek maradt.

10.

A győri származású[192] *Christophorus Rudolphus Wachtl* (Wachtel, Wachtler) 1708 körül születhetett.[193] Tanulmányait a *logicus* osztályban 1724-ben kezdte meg Bécsben.[194] Nincsen nyoma annak, hogy az artista fakultáson *baccalaureus*i és *magister*i címet szerzett volna. 1727-ben már joghallgatóként tűnt fel a jogászok anyakönyvében.[195] A bejegyzésből az is kitűnik, hogy a Windhag-alapítvány *alumnus*a volt ebben az időben és még éveken keresztül.[196]

A Ribicshez hasonlóan Renz professzor keze alatt dolgozó Wachtl 1729-ben védte meg *dissertatió*ját,[197] de csak 1732-ben lett jogi doktor.[198] Az 1731/32-es tanévben Ribiccsel együtt fejenként 200 guldent fizettek be *disputatió*ik fejében a jogi kar pénztárába.[199] Wachtl jogi doktorként iratkozott be 1733-ban a magyar nemzet anyakönyvébe.[200] A címtárak tanúsága szerint élete végéig Bécsben élt, és a jogi kar doktori testületének tagja maradt. Jogászi pályafutásáról nem sokat tudunk. Előbb talán Eszterházy hercegnél volt udvari tanácsos.[201] 1737. június 29-én birodalmi nemesi címet kapott.[202] 1749/50-ben a magyar nemzet *procurator*aként jelent meg, felügyelete alatt a Szent László-ünnepen Antonius Grassalkovich beszélt.[203] Mint udvari és bírósági ügyvédnek valószínűleg jól menő ügyvédi irodája volt,[204] amit szerzett vagyona is mutat, amely a közepesen gazdag polgárok közé emelte.[205] Az 1752. és 1754. években mint a *Collegium Rationum assessora* szerepel.[206] A doktori kollégium tagjaként állandó bevételt húzott doktortársaival együtt a *disputatió*kért és *repetitió*kért fizetett pénzekből, anélkül, hogy bármilyen látható szerepe lett volna az eljárások lebonyolításában.[207]

Mint minden ügyvédnek, neki is voltak perei az ügyfeleivel. 1759-ben egy peres akta szerint egyik ügyfele „crassissima negligentiá"-val vádolta ügyei vitelével kapcsolatban.[208] Ügyvédként viszonylag nagy vagyont szerzett, amihez azonban házasságai is hozzájárulhattak.[209] Összesen háromszor nősült, első két házasságából összesen hat gyermek származott.[210] Legkisebb gyermeke, Franz (1751) szintén bécsi joghallgató lett. Háza és szőlőskertje volt Perchtoldsdorfban. A Hoher Markton volt egy fél háza, amit az őt öt gyermekkel megajándékozó második feleségétől örökölt.[211]

Az egyetemmel való állandó kapcsolatát mutatja, hogy mint a Doktorkollégium tagja, 1769-ben az *Ivonista* tisztét töltötte be.

1770. március 5-én a jogi kar *senior*ává választották, de tisztét alig fél évig tölthette be, mivel 1770. szeptember 16-án Bécsben meghalt.[212]

Nagy vagyona felett hosszú ideig vitáztak az örökösök. Még 1777-ben is születtek iratok az örökösök kielégítésével kapcsolatban.[213] Az 1770. szeptember 22-én kelt hagyatéki leltár szerint vagyona: 9235 R 30 Xr. volt. Könyvei ennek a vagyonnak a töredékét tették ki, könyvtára a kor bécsi jogászaihoz mérten szerény volt, és 20%-a egyébként is teológiai munka. Perchtoldsdorfi házának – melyhez istálló, két ló, vincellérlakás és két pince is tartozott – árverezését kétszer is meg kellett hirdetni,[214] míg bécsi házát a Hoher Markton valószínűleg azonnal sikerült értékesítenie a kiskorú örökösök nevében eljáró *Gerhab*nak.[215]

11.

Ribics „földijeként" a sopron megyei horvát faluból, Oszlopról származott az a *Martinus Klemenschitz* (Klemenczicz, Clemenschitz), aki talán néhány évvel Ribics után, de még a 20-as években kezdte meg tanulmányait Bécsben.[216] 1728. április 27-én hatvanhét társával együtt jegyezték be a bölcsész *baccalaureus*ok,[217] majd 1729. július 19-én több mint ötvenedmagával a *magistri* közé.[218] 14 *baccalaureus* társával együtt első fokozatszerzését azzal is emlékezetessé tette, hogy a magyar nemzet anyakönyvében is megörökítette nevét.[219] Két év múlva a jogi kar anyakönyvébe már mint joghallgató iratkozott be.[220] Jogi tanulmányai meglehetősen elhúzódtak, hiszen a jogi *baccalaureus*i cím megszerzésével kapcsolatos költségbefizetésnek csak 1739-ből van nyoma,[221] míg doktori *dissertatió*jának eljárási díja (már csak 50 gulden) 1740-ben jelent meg a jogász dékán elszámolásai-

ban.[222] Az, hogy ezen években – 1729-től kezdődően – tényleg jogot tanult, igazolja az általa 1735-ben elmondott Szent László-köszöntő, melynek kinyomtatott változata Klemenschitzet mint hatodéves joghallgatót tünteti fel.[223] Az iratokból az is kiderül, hogy nem rajta múlt, hogy a fokozatot csak ilyen későn szerezte meg. 1735 őszén legalább kétszer kérte, hogy megkapja a jogifokozat-szerzés lehetőségét. Előbb azt kérte tőle a Doktorkollégium, hogy igazolja azt, hogy már három éve jogot tanul,[224] majd két hónap múlva három év türelemre intette a kérelmezőt.[225] Végül is megszerezte a jogi doktori címet, és 1740-ben már a kar tagjai között említik.[226] Egy évre rá ismét beíratta nevét a *Natio Hungarica* anyakönyvébe.[227]

Kenyerét valószínűleg ügyvédként kereste, bár 1763-tól az egyetem *consistorimá*nak jogi ügyeket intéző bizottságában is szerepet kapott örökös tanácsosként („Consistorii Univers. In Judicial. Consil. Perpetuus").[228] A többi kari taghoz hasonlóan ő is állandóan részesedett a kar bevételeiből, aktívan részt vett a kollégium gyűlésein.[229] Az 50-es években egy ideig két alapítványnak is a *superintendens*e volt részben párhuzamosan: az Olaische Stiftung (három magyarországi hallgatónak), illetve a Maitzische Stiftung (két délszláv hallgatónak ösztöndíjat adó alapítvány) esetében.[230] Valamivel korábban 1771-ben az *Ivonista* tisztségét töltötte be.[231]

Feleségétől, a nála jóval fiatalabb Barbarától három gyermeke született az 50-es években, akik valamennyien fiatalon meghaltak még apjuk 1785. április 5-én bekövetkezett halála előtt.[232]

12.

Millnerhez hasonlóan bizonytalan alapon mozgunk, amikor egy *Hugo Ignatius* (?) *Fihrer* (Führer) nevű jogi doktor nyomait kíséreljük meg nyomon követni. Bizonyos, hogy 1731-ben a *Natio Hungarica* anyakönyvében ilyen névvel szerepet egy szegedi származású személy mindkét jog doktoraként.[233] Ugyanakkor Locher nyilvántartása egy évvel később feltüntet a jogi doktorok sorában nemzetiség és származási hely megjelölése nélkül egy Hugo Josephus Führer nevű jogászt.[234] Locher adatának helyességét igazolja a korabeli címtár is, amely 1732 és 1776 között a Doktorkollégium tagjai között említi az azonos nevű doktort.[235] A címtárban 1746 után azonban állandóan *abwesend* bejegyzés található. A jelenleg ismert források nem adnak bizonyosságot arról, hogy a két hasonló nevű jogász azonos személynek tekinthető-e, avagy sem.

✧

A magyar jogi kultúra történetének tárháza kimeríthetetlen. Legalábbis azon néhány tucat „megszállott" munkaerejével kimeríthetetlen, aki nemzedékenként arra szánja magát, hogy felderítse a magyar jogtörténet múltjának sötét bugyrait. *Máthé Gábor* saját nemzedéke legszellemesebb s legszeretetreméltóbb örökifjú jogtörténeti „storysteller"-e. Összekötést ad a mai fiataloknak a múlt évezred utolsó nagyjaihoz. Mesél, és huncutul mosolyog. Kedvet csinál s kedvet ad. Kedvvel köszöntik a fennebb feltárt régiségek is.

JEGYZETEK

[1] Többek között Teutsch, G. D.: Siebenbürger Studierende auf der Hochschule in Wien im 14., 15. und 16. Jahrhundert. *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde.* 1872, 164–181. o. és 1880, 321–354. o.; Schuller, Friedrich: „Siebenbürger" in Wien am Ende des 15. und Anfang des 16. Jahrhunderts. *Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde,* 1892, 49–52. o. és 114–115. o.; Fraknói Vilmos: *Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. Értekezések a Történeti Tudományok Köréből.* III. 10. Budapest, 1874; Schrauf Károly: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen. (*Magyarországi tanulók külföldön* 2.) Budapest, 1892; Göhler, Hermann: Einzugsbereich der Wiener Universität im burgenländisch-westungarischen Raum (1365–1850). In Hassinger, H. – Bodo, F. (Hrsg.): *Burgenland. Ein deutsches Grenzland im Südosten.* Wien, 1941; Kovács, Endre: Die Beziehungen der Wiener Universität zu Ungarn zur Zeit des Humanismus. *Österreichische Osthefte,* 1965, 195–204. o.; Klimes Péter: Bécs és a magyar humanizmus. *Palaestra Calasanctiana* 5. 1934, 95–102. o.; Kurt Mühlberger: Das Wiener Studium zur Zeit des Königs Matthias Corvinus. In Szögi László – Varga Júlia (szerk.): *Universitas Budensis, 1395–1995.* Budapest, 1997, 89–116. o.

[2] Schrauf: *A bécsi egyetem* i. m.; Barta, Stefan: *Ungarn und die Wiener Universität des Jesuitenzeitalters.* Budapest, 1937; Harhammer, Astrid: *Die Ungarische Nation an der Universität Wien (1453–1711).* (Diss. Geisteswiss. Fak. Uni. Wien. Wien, 1980. Mscr.); Kiss József Mihály: In Ungarn geborene Studenten an der Universität Wien 1715–1789. In Szögi László – Varga Júlia (szerk.): *Universitas Budensis, 1395–1995.* Budapest, 1997, 287–294. o.; Szögi, László: Zur Rolle der Wiener Universität im ungarischen Hoschschulwesen von den Anfängen bis zum ertsen Weltkrieg. In Mensch – Wissenschaft – Magie. *Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Wissenschaftsgeschichte,* 20/2000. Wien, 2000, 203–208. o.; Szögi László: A magyarok bécsi egyetemjárása a kezdetektől 1918-ig. In Fazekas István – Ujváry Gábor (szerk.): *Császár és király, 1526–1918. Katalógus.* Bécs, 2001, 101–104. o.

[3] Kiss József Mihály: Magyarországi diákok a Bécsi Egyetemen. (*Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban* 2.) Budapest, 2000; Kissné Bognár Krisztina: Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben. (*Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban* 13.) Budapest, 2004; Varga Júlia: Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin, 1560–1789. (*Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban* 12.) Budapest, 2004.

[4] Az orvosi karra vö. Kapronczay Károly: A Bécsi Egyetem orvosi karának és a Natio Hungaricának kapcsolatai. *Comm. Hist. Artis Med.*, 1977, 27–41. o.

[5] A legfontosabb figyelembe veendő munkák: Kink, Rudolf: *Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien.* Vol. 2. Wien, 1854; Kink, Rudolf: *Die Rechtslehre an der Wiener Universität. Geschichtliches Fragment, als Beitrag zur österreichischen Rechtsgeschichte.* Wien, 1853; Wahlberg, Wilhelm Emil: Die Reform der Rechtslehre an der Wiener Hochschule seit deren Umwandlung zu einer Staatsanstalt. In *Gesammelte kleinere Schriften und Bruchstücke über Strafrecht, Strafprocess, Gefängnisskunde, Literatur und Dogmengeschichte der Rechtslehre in Oesterreich.* Vol. 2. Wien, 1877, 1–54. o.; Goldmann, Artur: Die Universität Wien. In *Geschichte der Stadt Wien.* Vol. 6. Wien, 1918; Lentze, Hans: Die juristische Fakultät der Universität Wien. In *Religion, Wissenschaft, Kultur. Jahrbuch der Wiener katholischen Akademie.* Wien, 1965, 77–84. o.; Gall, Franz: *Alma Mater Rudolphina, 1365–1965. Die Wiener Universität und ihre Studenten.* Wien, 1965[3]; Voltelini, Hans: Die Rechts- und Staatswissenschaftliche Fakultät. In *Die Universität Wien, ihre Geschichte, ihre Institute und Einrichtungen.* Ed. Akademischer Senat. Düsseldorf, 1929[2], 22–24. o.

[6] Vö. Goldmann: *Die Universität.* I. m. 122–124. o.; Kink: *Geschichte* I/1. I. m. 275. o.; és Kink: *Die Rechtslehre.* I. m. 37–38. o.

[7] Vö. Hammerstein, Notker: Aufklärung und katolisches Reich. Untersuchungen zur Universitätsreform und Politik katholischer Territorien des Heiligen Römischen Reichs deutscher Nation im 18. Jahrhundert. (*Historische Forschungen* 12.) Berlin, é. n., 174. o.

[8] Coing, Helmut: Die juristische Fakultät und Ihr Lehrprogramm. In Coing, Helmut (Hrsg.): *Handbuch der Quellen und Literatur neueren europäischen Privatrechtsgeschichte. Neuere Zeit (1500–1800). Das Zeitalter des gemeinen Rechts.* II/1. *Wissenschaft.* München, 1977, 3–102. o.

[9] Joggal állapítható meg, hogy a német jogterületen a bécsi 1537-es jogi kari statútum írta elő legtisztábban a humanista, filológiai-esztétikai, történeti-antikvárius irányzat oktatási programjának követését. Burmeister, Karl Heinz: Einflüsse des Humanismus auf das Rechtsstudium am Beispiel der Wiener Juristenfakultät. In Keil, G. – Moeller, B. – Trusen, W. (Hrsg.): *Der Humanismus und die oberen Fakultäten.* Weinheim, 1987, 167. o.

[10] Burmeister: *Einflüsse.* I. m. 168–169. o.

[11] Kink: *Geschichte...* I/1. I. m. 388–389. o.

[12] Így például 1729–31 között a Codex tanszéke, mely egészen 1739-ig nem lábalt ki válságából. Goldmann: *Die Universität.* I. m. 124. o.

[13] Küchelbecker: *Allerneuste Nachricht vom Römisch-kaiserlichen Hofe* (Hannover, 1730) című művét idézi Goldmann: *Die Universität.* I. m. 125. o.

[14] Például Greneck Adam, Josef: *De jurisdictione hodierna ad Praxim austriacam infra onasum.* Vindobonae, 1733. Vö. Kübl: *Advokatur.* I. m. 66. o.

[15] Klingenstein, Grete: Vorstufen der theresianischen Studienreformen in der Regierungszeit Karls VI. *MIÖG* 76. 1968, passim, különösen 354. o.

[16] Az egyetem fő matrikulájában csak a 17. század utolsó évtizedétől kezdték el a hallgatók által választott szakokat tudatosan megjelölni. A korábbi gyakorlatból ez teljesen hiányzott. Az 1690 előtti korra a jogi kar matrikulája, illetve a Natio Hungarica anyakönyve sem segített igazán a hazánkból érkezett joghallgatók azonosításában. Vö. Szaivert, Willy – Gall, Franz: Die Matrikel der Universität Wien. (*Publikationen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 6. Reihe: Quellen zur Geschichte der Universität Wien, 1. Abteilung.) I. 1377–1450. Graz–Köln, 1956. Uő: II. 1451–1518/I. Graz–Wien–Köln, 1967. Uő: III. 1518/II–1579/I. Wien–Köln–Graz,

1971. Gall, Franz – Paulhart, Hermine: IV. 1579/II–1658/59. Wien–Köln–Graz, 1974. Gall, Franz – Szaivert, Marta: V. 1659/60–1688/89. Wien–Köln–Graz, 1975. Mühlberger, Kurt – Schuster, Walter: VI. 1689/90–1714/15, Wien–Köln–Weimar, 1993. (A továbbiakban: UAW. WUM.) Kéziratban: UAW Universitätsmatrikel M9 – Bd. IX. (1716–1746), M10 – Bd. X. (1747–1778), M11 Bd. XI. (1779–); UAW. Matricula facultatis juridicae J2 – Bd. II. (1442–1557), J3 – Bd. III. (1558–1606), J4 – Bd. IV. (1578–1657), J5 – Bd. V. (1606–1667), J6 – Bd. VI. (1633–1740). (A továbbiakban: UAW. J2–J6.); Schrauf K.: *A bécsi egyetem.* I. m.

[17] Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. Az 1753. év végéig 4188 magyarországi hallgatót tart nyilván a bécsi egyetemen. Megjegyzendő, hogy néhány általam azonosított joghallgató nem szerepel a nyilvántartásában.

[18] Szabó Béla: *Magyarországiak jogi stúdiumai külföldi egyetemeken.* Kandidátusi értekezés. Kézirat. Miskolc, 1993.

[19] Európai fejlődésére lásd Coing: *Handbuch* II/1. I. m. 18–19. o

[20] Coing: *Handbuch* II/1. 16–17. o. – Példaként szolgálhatnak Marburg, Altdorf, Straßburg, Leiden s más holland egyetemek.

[21] Coing: *Handbuch* II/1. 18–19. o. A német karok szakértői tevékenységére (Spruchtätigkeit) lásd általánosságban Schildt, Bernd: Die Rechtssprüche deutscher Juristenfakultäten als Quelle rechtshistorischer Forschung. *Staat und Recht* 32, 1983, 470–477. o.; Lück, Heiner: Die Spruchkonzepte der Wittenberger Juristenfakultät und Möglichkeiten ihrer Auswertung. Aspeket eines Forschungsprogramms. In Mohnhaupt, Heinz – Simon, Dieter (Hrsg.): *Vorträge zur Justizforschung. Geschichte und Theorie.* Bd. 1. Frankfurt am Main, 1992, 153–174. o.; Klugkist, Engelbert: Die Aktenversendung an Juristenfakultäten. Ein gemeinsames Kapitel aus der Geschichte des deutschen Prozeßrechts un der deutschen Universitäten. *Juristenzeitung,* 1967, 155–158. o.; Thümmel, H.-W.: Spruchkolegium. In *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte* IV. Berlin, é. n., 1781–1786. o.

[22] Steiner, Hartwig: *Die Mitglieder der „Hohen Schule". Zur Sozialgeschichte der Wiener Akademiker im 18. Jahrhundert.* (Diss. Phil. Fak. Uni. Wien.) Wien, 1972 (Mscr.), 85. o.

[23] Steiner: *Mitglieder.* I. m. 85. o.

[24] UAW. Jur. Dekanatsakten Fasc. I/3 (180/1–2) 1590–1740 és *Kayserlicher und Königlicher wie auch Ertz Herzoglicher und dero Residenz-Stadt Wienn Staats- und Stadts Kalender.* Wien, 1702, 1709/10, 1721, 1723, 1724, 1726, 1729, 1731–1735, 1737–1740, 1746–1748, 1750, 1752, 1754, 1756, 1758, 1760, 1763, 1765, 1769, 1770, 1772–1776, 1778, 1779, 1781, 1784, 1785, 1787–1789. (A későbbiekben: Schematismus.)

[25] A felvételi szabályok elsősorban a 18. század első felében és Mária Terézia alatt szigorodtak. Vö. Kink: *Geschichte* II. I. m. passim; Sager, Eva: *Die Universität Wien unter Maria Theresia.* Diss. Geisteswiss. Fak. Uni. Wien. Wien, 1978 (Mscr.), 122–123. o.

[26] Steiner: *Mitglieder.* I. m. 73–76. o.

[27] Goldmann: *Die Universität.* I. m. 124. o.

[28] A jogi kar 17. századi stagnációjának egyik fő okát Kink a pénzügyek rendezetlenségében látja. 1533 és 1724 között alig volt olyan év, amikor az egyetemnek járó pénzek valóban be is folytak az egyetem kasszájába. A megközelítően 4000 Ft járandóság helyett 1751-ig az állam átlagosan 3–400 Ft-ot tudott csak az egyetem rendelkezésére bocsátani. Ezzel szemben a jogászprofesszorok előírt évi fizetése – ekkor – 100 és 170 Ft között lett volna. Vö. Kink: *Die Rechtslehre.* I. m. 48.; és Klingenstein: *Vorstufen.* I. m. 338. o.

[29] A professzorok 1757 után egyébként is ki lettek zárva az egyetemi tisztviselők közül. Vö. Gall: *Alma.* I. m. 20. o.

[30] Legújabban: Rieck, Anette: Der heilige Ivo von Hélory (1247–1303). Asvocatus Pauperum und patron der Juristen. (*Rechtshistorische Reihe* 178.) Frankfurt am Main–Berlin–Bern–New York–Paris–Wien, 1998.

[31] A magyarországi tagok életrajzában előtűnő tisztségek szükség szerinti bemutatására alább – első jelentkezésükkor – kerül sor.

[32] Az alábbiakra vö. Kink: *Geschichte.* I. m. passim; és Kübl, Friedrich: *Geschichte der österreichischen Advokatur.* Wien, 1967. passim; Fischer Alfred: Das österreichische Doktorat der Rechtswissenschaften und die Rechtsanwaltschaft. (*Forschungen zur Rechts- und Kulturgeschichte* 7.) Innsbruck–München, 1974.

[33] Kübl: *Advokatur.* I. m. 57. o.

[34] Klingenstein: *Vorstufen.* I. m. 346–350. o.; Engelbrecht, Helmut: *Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Erziehung und Unterricht auf dem Boden Österreichs.* 3. *Von der frühen Aufklärung bis zum Vormärz.* H. n., é. n., 51–59. o.

[35] Például a bécsi akadémia történetére vö. Mayer, Anton: Die ständsche Akademie in Wien. Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich. *NF* XXII. 1888, 311–354. o.

[36] Kübl: *Advokatur.* I. m. 67. o.

[37] Kübl: *Advokatur.* I. m. 71. o.

[38] Kink: *Geschichte.* I. m. 401. o.

[39] Ezen hatalmas összeg tényleges befizetésére nem találtam utalást az általam átvizsgált aktákban.

[40] Kübl: *Advokatur.* I. m. 68. o.

[41] Kübl: *Advokatur.* I. m. 60. o.

[42] UAW. WUM. IV. fol. 77. b. anno 1606, 29. Martii Georgius Kleselius a S. Georgio Pannonius 15 kr. (később hozzáírva: phil. mag.). Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 78. o.

[43] Vö. Varga: i. m. 192. o.

[44] Georgius Kleselius Ungarus de Sancto Georgio. Vö. Schrauf: *A bécsi egyetem.* I. m. 333. o.; és Harhammer: *Nation.* I. m. 212. o.

[45] UAW. Ph23 Catalogus disput. fac. art. 1568–1612.

1607 Die 20 maiij Georgius Kleselius philos. Baccal. publice disputavit:

Feria secunda Pentacostes, uidelicet die quarta Junij Georgius Kleselius, philosophiae Baccalaureus publice perorauit.

Die 9. Decemb. Georgius Klesl Phiae Baccalaureus publice disputauit.

1608 Die Purificationis Sanctissimae Virginis Mariae Georgius Klesl Phiae Baccalaureus publice perorauit.

Diebus Canicularibus Sequentes Phiae baccal. publicum legendi munus obiuerunt: 4. (az ötből) Georgius Kleselius librum secundum de generatione et corruptione.

Die 17. Augusti Georgius Kleselius Phiae Bacca. publice disputauit.

1609 16. Ianuarij Resumpserunt (hatodmagával) Georgius Klesl philosophiae baccalaureus.

[46] UAW. Ph23 Catalogus disput. fac. art. 1568–1612.

1610 Die 20. Septemb: publice disputauit (kilencedmagával) M: Georgius Klesel. Magisterként Locher is hozza, igaz, valamivel később téve. Vö. Speculi Academici Viennensi Pars Secunda Continens inter alia Seriem Doctorum qui in gremium quator facultatum Universitatis Viennensis admissi sunt, Et Synopsim Historicam Universalem praecipuarum rerum, qua ab anno MCCCLXV ad haec Usque Tempora contigerunt, cuilibet Lectori commodam, Auctore eodem D. Joanne Josepho Lochner U. J. D. Viennae Austriae MDCCLXXIV. (A továbbiakban Locher: *Speculum* 2. I. m.) 112. o.: Doctores Philosophiae – 1613 M. Georgius Klesel, J. U. Baccal.

[47] UAW. Jur. Fasc. IX. 1587–1791. – IX. 154. és J5 fol. 23a.
1611 I Disputaverunt: ...27 Aug: M. Georgius Klesll de S. Georg: Pannonus Exertij gratia c. nemo potest plus Juris. de R.J. im 6.

[48] UAW. Jur. Fasc. IX. 1587–1791. – IX. 154.
1611 Inscripti – 29. Octob. M. Georgius Klesll de S. Georgio Pannonus dd. 18 khr.

[49] UAW. J4 fol. 137.
1611 A M. Georgio Klesell (és még öt másik személytől) accepi Jura facultatis ratione gradus Baccalaureatus 30.

[50] UAW. J5 fol. 24a. (1611): „In Congregatione 29. Octobris habita praesentes fuerunt 14. Dni Doctores – In hac Congregatione: ...Tertio quinque superius, positi petierunt gradum Baccalaureatus in utroque Jure, et omnes absque difficultate admissi sunt, Excepto M. Georgio Klessl, qui nondum pro gradu, sed Exercitij gratia, uti etiam petyt, hac conditione, ut nimirum adhuc postea capitulum a futuro Domino Decano assignandum grado Baccalaureatus accepto disputaret, et huiusmodi gratia imposterum nulli alij fieret, admissus est, Omnesque simul solutis Juribus Facultatis, et praestitis praestandis ordine superius posito per me Decanum more solito Juris utriusque Baccalaurei creati sunt..."

[51] UAW. J5 fol. 23b.: (1611) Promoti in Baccalaureos. M. Georgius Klessl.

[52] UAW. B 141/1. Speculum Academicum Viennense, Sue magistratus Antiquissimae et Celeberrimae Universitatis Viennesis a Primo ejusdem Auspicio ad nostra Tempora Chronologice, Historice, et Lemmatice exhibitus a D. Joanne Josepho Locher J.U.D.Viennae Austriae, MDCCLXXIII. (A továbbiakban Locher: *Speculum* 1. I. m.) 260. o.: Procuratores Hungarici – 1613 D. Georgius Klesl, Art. Magister, & Juris Utriusque Baccalaureus. Vö. Harhammer: *Nation.* I. m. 212. o.

[53] Locher mindenesetre nem hozza a jogi doktorok között.

[54] UAW. WUM. IV. 90. o.: Benedictus Zalnpaum Tebensis Pannonius nob. 30 kr. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 79. o.

[55] UAW. Konsistorialakten. Fasc. III. Lit. Z. Nr. 5. – Külzet: „h:b: ratione Dris Zahlbaum ut monstret schedam confess: ad proba se recatholi. alias ad Advocatura non admittitur".

[56] „Dem Herrn Rectorj und Consistorio, alhieiger [!] Universitet zuzustellen. – Von der N.Ö. Regierung wegen, dem Herrn Rectori und Consistorio der Alhieiger Universitet hiermit anzuzeigen, Es habe sich Jüngsthen Benedict Zalnbaum, der Rechten Doctor, bey Ihr Regierung zu der Catholischen Religion, gehorsamblich erklärt, danebens gebetten ihme die Advocatiam hierüber wiederumben! zu werwilligen. ..... [két szó] Regierung ihme hernn Rectorj und Consistorio, daß Sie berührten Zahlnbaum ehiß für sich erfordern, und kann derselb derentwegen Beicht Zetl fürbringen, ihm, als ein würkliches Membrum Universitatis wiederumben incorporiren, Wir Sie in Sachen Gehorsamlich Zu thun wissen. Actum Wienn, den Neünten Decembr. ao. Sechzehnhundert dreisig."

[57] UAW. WUM. IV. 152.: Joannes Benedictus Zalnbaumb Vienn. Austr.

[58] UAW. NH 2. fol. 29a: (1632) Benedictus Zalnbaum Tebensis Pannonius J.U.D. dedit unum Imperialem.

[59] Iter Stagyrae-Academicvm. Qvod Triennali Labore Lavrentvm, Principem Philosophici Honoris Vrbem, Svsceptvm, Anno M. DC. XXXVII. Mense Ivlio, Die XXVII. Finem Habvit, Qvo Eodem Tempore. Ferdinando III. Imper: Semp: Avg: In Avstriaca, Et Antiqvissima Universitate Viennensi, Ex publico Lavrentino Honorum Philosophicorum Senatus-Consulto. R. P. Stephanus Pethő a Soc. Iesu. AA. Ac Philosophiae Doctor. ejusdemque in eâdem Vniversitate Professor, & pro tempore Senior Ad-

modvm Reverendis, Nobilibvs, Ervditis, AA. Et Philosophiae XLVII. D. D. Baccalavreis, Svpremam in Philosophia Laurum conferrebat. Conscripsit Benevolentia, Affectus typo mandarunt, Dedicarunt, & sumptus dederunt, Illvstrissimi, Illvstres, Generosi, Nobiles, Oratoriae Facvltatis Avditores, Carolvs Ferdinandvs, Dominus a Rappach, Austr: Job Hartmannvs, a Weltz. L. B. Aust: Franciscvs Lvdovicvs ab Hoijos. L. B. Aust: Joan: Christophorvs Ekstain, ab Ernegg. Prov: Aust: Stephanvs De Angulo, Et Velasco, Nob Hispanus. Joan: Franciscvs a Kaiserstain. Prov: Aust: Isidorvs de Angvlo, Et Velasco, Nob. Hisp: Joan: Franciscvs, Benedictvs Zalnpavmb, Nob: Vien: Joan: Baptista Resclalli. Nob: Mediolanensis. Viennae Avstriae, Excudebat Matthaeus Formica, in Aula Coloniensi M. DC. XXXVII. RMK III. 1519.

[60] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen 59/27. – „Benedict Zallnpaumb beiden Rechten Doctor den Röm Kays: Maytl: Rath und Regent der Nider Österreichischen Landen."

[61] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen 59/27.

[62] Uo.

[63] Summamsummarum der völligen verlassenschaft sampt der hienachstehenten Bibliothec: 18 468 R 27 k. Uo.

[64] Sajnos a könyvtárat csak nagyság szerinti darabra adja meg a kötetenként egy guldent számító leltár: In folio 178, In quarto 116, In Octavo 200, In duodec: 50. Uo.

[65] Uo.

[66] A hagyatéki iratok között található egyik jelentésben – amely 1674. április 20-án kelt – többek között a „Zahlenbaumbischen Stifftung" is említve van, mely akkor „400 R. Capital bestehet".

[67] UAW. NH 2. fol. 41a.; Adamus Ignatius Strel Ungarus Modrensis. Vö. Harhammer: *Nation.* I. m. 323. o.; Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 110. o.

[68] Testimonio Doctoralisa 1657. május 12-én kelt. UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 38/14. Nr. 3.

[69] Locher: *Speculum* 2. I. m. 47. o.: (Dr. juris) 1664 D. Adamus Ignatius Strell.

[70] A leltárban felsorolt aktákból kitűnően ügyfelei között voltak: Graf Lyppai György; Ilieshazi (1679); fürst Ragotzin; gräfin Czobor; graf Ladislaus Ciaky; Erdödi; Duornicouich; Valentinus graf Balassa; Graf Bathyan; Pongratz; Nicolaus Keglevich; Kolonitsch. UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 38/14.

[71] Locher: *Speculum* 1. I. m. 265. o.: Procurator Hungaricus: 1665 D. Adamus Ignatius Strell, J. U. D. Aulae & Jud. Advocatus I; 1669 D. Adamus Ignatius Strell, J.U.D. Aulae & Jud. Advocatus II; 1673 D. Adamus Ignatius Strell, J.U.D. Aulae & Jud. Advocatus III. Hagyatéki leltára szerint volt egy fasciculusa a magyar nemzettel kapcsolatos iratokból is.

[72] UAW. NH 2. fol. 49.

[73] Harhammer: *Nation.* I. m. 39–40. o.

[74] UAW. NH 2. fol. 60a.; Harhammer: *Nation.* I. m. 40. o.

[75] Harhammer: *Nation.* I. m. 323. o.

[76] 1. S. Ladislaus Rex Hungariae, Sub Auspiciis Augustissimi Et Invictissimi Romanorum Imperatoris Leopoldi Hungariae Bohemiaeque Regis Archiducis Austriae &c. In Basilica D. Stephani Proto-Martyris Oratoria dictione celebratus A Spectabili ac Magnifico Oratore, Alexandro Ignatio Mikulich de Brukonocz L. B. Croata, Logices Auditore, Deferente Nobili, Strenuo, Ac Clarissimo D. Adamo Ignatio Strell, AA. LL. & Phil: Magist: nec non J: U: Doctore. Aulae ac Judiciorum Advocato, & p. t. Nationis Ungaricae Procuratore. Viennae Austriae (1666). RMK III. 2323.

2. Gloria D. Ladislai Regis Vngariae, Duabus innixa columnis Pietatis Et Fortitvdinis. In Basilica Protomartyris Stephani Panegyrica Oratione celebrata. Deferente Praenobili Clarissimo Et Consultissimo Domino Adamo Ignatio Strell, J. V. Doctore, Aulae & Judiciorum Advocato, Inclytae. Nationis Vngaricae Procuratore. Per Reverendum, Nobilem & Doctissimum Dominum Ioannem Patky, Vngarum, Szakolczensem, AA. LL. & Phil. Magistrum, SS. Theologiae Auditorem, Coll. Pazman. Alumnum. Viennae Austriae Anno 1670. RMK III. 2516.

3. Hic Vir Hic Est Aeneid. 6. Sive D. Ladislavs Rex Hungariae, Divina & Martiali á Virtute Vir In Basilica D. Proto-Martyris Stephani Panegyricâ Oratione Celebratus, Jubente Praenobili, Clarissimo Et Consultissimo Domino Adamo Ignatio Strell, Philosophiae nec non J. U. Doctore Aulae ac Judiciorum Advocato, & p. t. Inclytae Nationis Hungaricae Procuratore, Per Nobilem Ac Eruditorum Dominvm Joannaem Georgium, Hungarum Jaurinensem. AA. LL. & Philosophiae Baccalaureum, Viennae Austriae, Anno M. DC. LXXIV. RMK III. 2650.

[77] Nemesi levele, mely 1678. július 3-án kelt „sambt dessen Immatriculations Testimonio in Comitatu Trenchinensi" (1679-ből) együtt található meg hagyatéki eljárása iratai között. UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 38/14. Nr. 1.

[78] UAW. NH 2. fol. 64.

[79] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 38/14.: „Herr Adam Ignat Strell J:U:D: Hof und gerichts Advocat und Fr. Paulina Strellin dessen Eheconsortin ... anno 1679: ab intestato gestorben."

[80] Könyveit tételesen felsorolja az inventarium.

[81] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 38/14.

[82] UAW. WUM. V. 66. o.: 1672 no. 25. Paulus Josephus Glaz Ung. jur. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 130. o.

[83] UAW. Jur. Fasc. IX. 367.: 1673 – Demum se Matriculae Facultatis inscribi permiserunt [nyolc más hallgatóval együtt] Paulus Josephus Glaz. J.U.St.

[84] UAW. Ph22 Promotor fol. 36v.: Ph Bacc. (1674. 05. 22) Paulus Josephus Glatz Ungar. occaviens. J.U. studiosus.

[85] UAW. Ph22 Promotor fol. 37v.: Ph Mag. (1674. 07. 19) extra ord. D. Josephus Paulus Glatz. Ungarus Oggauiensis J.U. Candidatus.

[86] UAW. NH 2. fol. 51a.: 1673 Dominus Paulus Josephus Glatz Hungarus Aggauensis, dedit pro inscriptione 15 cruciferos.

[87] Divino Plenus Spiritu Divo Ivo Inclytae facultatis Juridica In Divi Stephani Protomartyris basilica, Feria III. Pentacostes Oratoria dictione Deferente Praenobili ac Clarisssimo Domino Michaele Hager, Juris utriusque Doctore, Inclitae Facultatis Juridica pro tempore Decano spectabili Celebratus à Nobili ac Perdocto Domino Paulo Josepho Glatz, Hungaro Oggauiensis AA.LL & Philosophiae Baccalaureo, Juris Utriusque Studioso. Anno Salutis M.DC.LXXIV Die 15 Maj. Vieannae Austriae, 1674.

[88] Locher: *Speculum* 2. I. m. 49. o.: (Dr. juris) 1677 D. Paulus Josephus Glaz.

[89] UAW. Acta Procuratorum Inclytae Nationis Hungaricae fol. 213a.: „1680 December – Hoc ipso mense deposuit unum imperialem Clarissimus D. Paulus Josephus Glatz J. U. D. pro inscriptione sui in Matriculam Nationis tanquam Doctoris Facultati inserti, quod se facturum pollicitus est in Circulo Nationis tempore mea electionis..."

[90] UAW. NH 2. fol. 56b.: 1681 D. Paulus Josephus Glatz J. U. D. Aulae et Judic: Advocatus. A nemzet később is büszkeségei között tartotta számon: UAW. NH 2. fol. 144a.: „Index Clarissimurum DD: Doctorum Inclytae Nationis Hungariae Membrorum A. 1681 Superstitum, et deinceps accendentium – Ex Facultate Iuridica: D. Paulus Josephus Glatz Hungarus."

[91] Scriptura deductoria, in qua ex jure civili, canonico, naturali & divino ac constitutionibus sac. Rom. Imp. probatur. Primo: principatum Corrigii cum appertinentiis suis, tum jure majoratus & primogeniturae, tum jure fideicommissi, aut etiam jure feudi (in supposito tamen, quod contra mentem primi instituentis fideicommissum vel majoratum, natura & qualitas fideicommissi in feudum transmutavi possit) ordine successive ad excellentissimum dominum Don Gybertum ab Austria, sacri Romani Imperii principem de Corrigio pertinere. Secundo: dictum principatum per sub- & obreptionem, sinistramque informationem in praejudicium agnatorum, sacri Roman. Imperii principum de Corrigia, in serenissimos duces Mutinensi Iadeoque in alienas manus & extra familiam alienatum & translatum fuisse. Indeque *tertio:* sententiam de anno 1612. super Joanne Syro, primo principe de Corrigia, a linea comitum de Corrigia excludendo, latam: item suprafati principatus hypothecationem sacrae regiae catholicae majestati sub dato 15. Februarii 1634. constitutam: & ab eadem sacra catholica majestate sub dato 15. Octobris 1635. serenissimi duci Mutinensi cessam, necnon transactionem de dato 4. Septembris 1649. inter Mauritium, sacri Romani Imperii principem de Corrigia ex una & Franciscum, serenissimum turas dictis serenissimis ducibus Mutinensibus super hoc principatu concessas, & denique sententiam de dato 22. Aprilis 1695. contra supramemoratum excellentissimum dominum Don Gybertum ab Austria, sacri Romani Imperii principem de corrigia latam & publicatam, per communia juris remedia nullitatis, aut restitutionis in integrum rescindendas, annullandas ac retractandas. Et tandem quarto: suprafatum principatum cum omnibus suis appertinentiis, fructibus perceptis & percipiendis, ac cum omni causa, praememorato excellentissimo domino Don Gyberto ab Austria, sac. Rom. Imperii principi de Corrigia á serenissimis ducibus Mutinensibus restituendum esse. Authore et compilatore Paulo Josepho Glatz, juris utriusque doctore, Aulae Caesareae & judiciorum advocato, nec non sac. caesareae regiaeque majestatis Supremi Judicii Aulae Marschallatus assessore. Viennae Austriae ... anno Domini 1697. RMK III. pótlások 7878.

[92] UAW. Acta Procuratorum Inclytae Nationis Hungaricae fol. 266b.: 1700 Decanus facultatis Juridicae Dominus Glacz Excelsi Aulae Mareschallatus Consiliarius.

[93] Locher: *Speculum* 1. I. m. 111. o.: Decanus Facultatis Juridicae: 1699 D. Paulus Glaz.

[94] UAW. Jur. Dekanat. Personalia Fasc. I. Lit. G. 476.

[95] Uo. „...daß Er (Glatz) entweder obigo facultet sach alsobaldten restituiren, oder außweißen solle, woselbe Einkommen seindt, so hat doch alles dießes bey ihme H. Doctore Glazen gantz nichts verfangen, wenig der geringste Vollzug gelaißtet werdten wolle. Allbisweilen aber eine Zeithero der Facultet sach, sonderlich dern geldten in die größte confusion gerath, alßo daß nothwendig alles so baldtmöglich zusamen undt in zu ordnung gebracht werdten muss."

[96] Schematismus 1702. – Paul Josef Glatz, deß kays. Ober Hof-Marschall Gerichts assessor, log. Säitzerhof.

[97] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 20/24–25.: „Paul Joseph Glaz J:U:D: so anno 1704. ab intestato gestorben, und Maria Anna Glazin dessen Eheconsortin so anno 1684. testata gestorben."

[98] Locher: *Speculum* 1. I. m. 454. o.: Glaz Paulus Josephus, mort. 2. Septembris 1704.

[99] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 20/24–25. – A leány 1704. november 7-én írja: „Hab ich mich hiemit simpliciter, et absque beneficio legis et, Inventarij zur Erbin erklären wollen, Mit Bitt diser meiner gethanen Erklärung Prothocollando."

[100] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 20/24–25.
[101] Uo.
[102] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 20/26.: „Frau Anna Euphrosina Glazin geborene Widerausin ... H. J. U: Dris Glaz hinterlassene Wittib so mense fabruario anno 1707 testata gestorben."
[103] Az 1707. január 14-én kelt végrendeletben Maria Catharina van megjelölve egyetemes örökösként. Az inventarium értéke: 1587 R. 3 Xr. Maria Catharina ezt a hagyatékot is kéri elismertetni „cum beneficio legis et inventarij", és mostohaanyjának nevezi az elhunytat.
[104] Különösen a 20-as években tűntek fel a jogászdékán számadásaiban a kérelmek. Vö. többek között UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) I. N. 3/41 (578) – 1724/25; I. N. 3/42 (595) – 1725/26; I. N. 3/45 (607) – 1726/27; I. N 3/46 (617) – 1727/28; I. N. 3/47 (624) – 1728/29; I. N. 3/50 (632) – 1729/30; I. N. 3/52. (644) 1730/31; I. N.3/56 (667) – 1732/33.
[105] UAW. WUM. V. 82. o.: 1676. november 30. Christophorus Kesseler Eisenstadiensis nob. Ung. rhet. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 139. o.
[106] Locher: *Speculum* 2. I. m. 50. o.: (Dr. juris – 1692) D. Georgius Christophorus Kessler. UAW. NH 2. fol. 144a.: Index Clarissimurum DD: Doctorum Inclytae Nationis Hungariae Membrorum A. 1681 Superstitum, et deinceps accendentium – Ex Facultate Iuridica: D. Georgius Christophorus Kessler Hungarus.
[107] Locher: *Speculum* 1. I. m. 112. o.: Decanus Facultatis Juridicae – 1712 D. Georgius Christophorus Kessler, Excelsi Regiminis Consiliarius.
[108] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/1–2) I. N. 3/28. – 1712/13: Rationes Acceptorum et Expositorum a Me Georgio Christophoro Kessler J:U: Dre Sac: Caesareae Regiaeque Catholicae Majestatis in Excelso Inferioris Austriae Regimine Consiliario actuali et p: t: Inclytae Facultatis Juridicae in Antiquiassima ac Celeberrima Universitate Viennensi a 5:ta Decembris 1712 usque in eadem diem 1713 Decano.
[109] Locher: *Speculum* 1. I. m. 464. o.: Kessler Georgius Christophorus, mort. 17. Februarii 1717.
[110] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 14/27–28. „H. Georg Christoph v. Kessler J:U:D: und N:O: Regiments Rath die 17 februarij anno 1717: testatus gestorben."
[111] Frau Maria Gertrud v. Kessler 1753. február 26-án halt meg végrendelkezve. Vö. uo.
[112] „Christoph Ferdinand v. Kessler N:Ö: Reprepresentaions und Cammer Rath; Jos: Christoph v. Kessler R.R. Hof Rr. Rath; Franz Leopoldus v. Kessler R:R: Hof Secretarius." Vö. uo.
[113] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog.
[114] UAW. WUM. VIII. fol. 54r.: Carolus Cyschini Praenob: Hung: Physicus. Kissné ezen adatot nem hozza. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 172. o.
[115] UAW. Ph22 Promotor fol. 76r.: Carolus Cischini, Praenobilis Ung: Eisenstadiensis. UAW. NH 2. II. fol. 64b.; 1696 D. Carolus Cischini Praenob Ungarus Eisenstadiensis.
[116] Ignes festivi, quibus divus Ivo virtutibus clarissimus inclytae Facultati Juridicae in basilica d. proto-martyris Stephani pro annua Pentecostes festivitate oratorié propositus est sub praenobili, clarissimo ac consultissimo domino, Jacobo Greyssing, i.u. doctore, aulae judicorumque advocato, caesarei fisci adjuncto, reverendissimi ac celsissimi sac. Rom. I. principis, episcopi Viennensis consiliario consistoriali, celeberrimi monasterii Scotensis aulae judice, nec non institut. imperii professore publico & inclytae Facultatis Juridicae p.t. decano spectabili, a praenobili ac doctis-

simo domino, Carolo Cischini Hungaro Eisenstadiensi i.u. im tertium annum auditore, anno, qvo regiis sponsis Viennae in Avstriae metropoli spectandi ignes festivi svnt exhibit. Viennae Austriae (1699). RMK III. 7076.

[117] Locher: *Speculum* 2. I. m. 51. o.: 1700 D. Carolus a Cischini.

[118] *Schematismus* 1702–1748.

[119] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 79/3.: „Franciscus Ernestus Cischini Studiosus Juris 34. Jahr alt des Herren Carl Cischini J:U:Dris leiblichen Sohn den 13. hujus mit hinterlassung eines Testaments."

[120] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 79/1.

[121] Ezt két bejegyzés is megörökíti: UAW. NH 2. fol. 69b.: 1705 Perillustris, Carissimus, ac Consultissimus Dominus Carolus Cischini, J. U. D.; UAW. NH 2. fol. 286b.: „Dedit Dnus Carolus Cischini J.U.D. prius in Matricula Nationis inscriptus pro inscriptione 1 R. 30 X."

[122] Locher: *Speculum* 1. I. m. 444. o.: Cischini Carolus, Ivonista, 1729.

[123] Schematismus 1731, 1739, 1740. De 1746-ban már nem tölti be ezt a tisztséget.

[124] Mautner Ritter von Markhof, Ferdinand Carl – Guglia, Eugen: *Die Wiener Stiftungen*. Ein Handbuch. Wien 1895, passim szerint az alapítvány még 1788-ban is létezett.

[125] UAW. Konsistorialakten Fasc. III. Lit. C. Nr. 49. A per tárgya 8000 R Ft tartozás, melyből még 6000 R járt volna a felperes Müllernek, illetve jogutódainak. A levéltárban több másik per is található Lit. C alatt az 1719., 1735. és 1746–48. évekből.

[126] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 79/1.: „H. Karl v. Cischini J:U:D: Hof- und Gerichts Advocat 16. mense augusto 1748 ab intestato gestorben."

[127] Könyveinek listája megtalálható az inventariumban.

[128] Locher: *Speculum* 1. I. m. 275. o.: Procurator Hungarus: 1769 D. Carolus Jacobus Nobilis de Cichini, J.U.D. Aulae & Judiciorum Advocatus. UAW. NH 2. fol. 90b.: 1770 Procuratore Perillustri, ac Consultissimo Domino Carolo Jacobo Nobili de Cichini J.U. Doctore, Aulae Judiciorum Advocato.

[129] UAW. WUM. VIII. fol. 275v.: Josephus Ignatius Müller, Nobilis, Ungarus, Comoro Gram. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 212. o.; és Kiss: *Bécsi.* I. m. 92. o.; akik a főanyakönyvbe iratkozását nem említik. Talán azonos az 1719-ben Olmützben a rhetor osztályba járó Miller Josephussal. Vö. Varga: i. m. 211. o.

[130] UAW. Ph22 Promotor fol. 129v.: Ph. bacc. Josephus Ignatius Miller Praenobilis Ungarus Commaromiensis.

[131] A nemzet anyakönyvébe csak később került be, amikor már jogi doktor volt, valószínűleg 1727 után. Vö. UAW. NH 2. fol. 144a.: Index Clarissimurum DD: Doctorum Inclytae Nationis Hungariae Membrorum A. 1681 Superstitum, et deinceps accendentium – Ex Facultate Iuridica: Josephus Ignatius Millner Hungarus Comaromiensis.

[132] UAW. Jur. Dekanatsakten Fasc. I/3 (180/1–2) I. N. 3/38 mellékleteként: Extractus De anno 1723 sub Decanatu ... matriculae facultatis incorporatorum: Die 2: Januarij Josephus de Miller Hungarus de Comorromiensis 3 R.

[133] 1723/24 – A bevételek között: „Item a tribus formatis Baccalaureis, DD Miller..., quoque loco Tractationis, trecentor. florenol. i. e. 300 R." Vö. UAW. Jur. Dekanatsakten Fasc. I/3 (180/1–2) I. N. 3/40 (566).

[134] „Accepta Sacellum Divi tutelaris nostri S. Ivonis Spectantia: A tribus DD. Baccalaureis, Miller ... propter Disputationem pro Baccalaureatu quatuor floreni, triginta cruciferi. i.e. 4R 30Xr." Vö. uo.

[135] Secunda Heredis Institutio Seu Dissertatio Brevis Juridica de Substitutione Vulgari, Ejus natura, et Proprietatibus, Divisionibus, Causis, Objecto, Effectibus atque Contrariis. Quam ex Inst. L. 2. tit 15 & 16 ffiorum l. 28. tit. 6. & Cod. L. 6. tit. 25. & 26. desumptam. Divinae favente Gratia Authoritate & Consensu Reverendissimorum, Illustrissimorum, Perillustrium, Magnificorum, Clarissimorum, ac Consultissimorum Virorum, Reverendissimi, Persillustris, ac Magnifici Dni Rectoris, Praenobilis, Spectabilis, Clarissimi ac Consultissimi Dni Inclytae Facultatis Juridicae Decani, Dnorum Seniorum, Sac. Caes. Regiaeque Cath. Maj. Consiliarioirum, Referendariorum, & Assessorum &c. Adeoq; totius Amplissimi D.D. Jconsultorum Collegii, In Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi, Preside Francisci Adamo Pfann, Utriusque Juris D. & Codicis Professore publico. In Magnifico Sacratissimae themidos Augustali, horis post meridiem consuetis Publicae Ventillationi Submittit Josephus Ignatius Conradus Millner, Praenobilis Hungarus Comaromiensis, AA. LL. & Phil. Magister, nec non Juris Utriusque Auditor, Anno. M.DCC.XXVI. Mense Septembris..., Viennae Austriae, 1726.

[136] *Schematismus* 1732–1739.

[137] Locher: *Speculum* 2. I. m. 56. o.: (Dr. juris – 1727) D. Josephus Ignatius Müllner de Mülldorf, Aust. Vien.; Locher: *Speculum* 2. I. m. 350. o.: Müller de Mülldorf, Josephus Ignatius mort. 1739.

[138] *Schematismus* 1732–1739.

[139] UAW. Konsistorialakten Fasc. III. Lit. W. Nr. 107.

[140] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 31/28.

[141] Wiener Stadtarchiv, Portheimkatalog.

[142] UAW. WUM. IX. 75. v.; Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 212.; Kiss: *Bécsi.* I. m. 32.

[143] UAW. Ph22 Promotor fol. 129v. Ph Bacc. (1721) Georgius Rudolphus Ribics Hungarus Oslippensis ex Comitatu Soproniensi Convictor.

[144] UAW. Ph22 Promotor fol. 132r. Ph Mag. (1722) D: Georgius Rudolphus Ribicz Ungarus Oslippensis ex Con: defendit universam.

[145] UAW. J6 61. o.: 1728 dominus Georgius Ribitsch Hungarus ozlipensis.

[146] Dissertatio Historico-Juridica de Praerogativis Officio & Privilegiis Pharmacopaeorum quam Authoritate et Consensu Reverendissimorum, Illustrissimorum, Perillustrium, Magnificorum, Clarissimorum, ac Consultissimorum, Virorum; Perillustris, ac Magnifici Domini Rectoris, Perillustris, ac Spectabilis Domini Decani Inclytae Facultatis Juridicae, Dominorum Seniorum, Sacrae Caesareae Regiaequae Catholicae Majestatis Consiliariorum, Refendariorum, Assessorum, &c. Adeoque totius Amplissimi Dominorum Juris-Consultorum Collegii, In Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi, Praeside Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Domino Joanne Josepho Antonio Renz, U.J. Doct. Aulae Judiciorum Advocato, Eminentisimi, ac Celsissimi Cardinali S. R. E. Presbitery cardinalis, S.R.I. Principis, & Archi-Episcopi Viennensis Consiliario Consistoriali, nec non Pandectarum Professore Publico & ordinario. Publicae disputationi Ventilendam submittit Georgius Rudolphus Ribicz, Hungarius Oslippensis ex Comitatu Soproniensi, AA. LL. & Phil. Magist. J.U.A. In Publico DD. Juris-Consultorum Auditorio Die... Mensis Martii An. MDCCXXIX. Viennae, 1729.

[147] UAW. Jur. Dekanatsakten Fasc. I/3 (180/1–2) I. N. 3/47 (624): 1728/29. A bevételek között: „Ob eandem causam (pro exercitijs Disputatio nem Jura) solvit Dnus Georgius Rudolphus Ribiez 1 R. 30 Xr."

[148] UAW. Jur. Dekanatsakten Fasc. I/3 (180/1–2) I. N. 3/47 (660): 1731/32. A bevételek között: „a Dominis Doctoribus Wachtl et Ribitz taxam pro binis disputationibus a singulis habitis 200 R".

[149] Locher: *Speculum* 2. I. m. 56. o.: 1732 D. Georgius Rudolphus Ribicz, Camerae Hungariae Consiliar.

[150] *Schematismus*, passim.

[151] Szinyei szerint udvari és törvényszéki ügyész, a Kollonich bíbornok-féle intézet rendes jogtanára volt. Vö. Szinyei József: *Magyar írók élete és munkái.*

[152] Például UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc I. Nr. 3/60 (739): 1736 A kiadások között: „Solutae fuere summae sequentes illis commembris, quae steuram pro Anno 1734. necdum praestiterunt ita, ut quia praedicta taxa importarunt 21: R: deducta steura florenum 10. singulis adhuc undecim floreni soluti fuerint nimirum [hatodmagukkal]: D.Dni Wachtel 11 R – D.Dni Riebitz 11 R."; vagy uo. „Ex Actu Repetit: Dni Doctoris de Convin [negyvenötödmagukkal]: D: Eyll – D: Wachtel – D: Ribicz."

[153] UAW. Jur. Fasc. IX. 1020. (1753 előtt) – „Congregatio Decima Tertia: 1mo petitum est Consilium casum mere? practicum concernens atque practice elaborandum. Conclusum ut Denominatis Compillatoribus Doct: et Consultissimis ab Aigner et Ribitsch tardatur, qui Laborem aestiment, ad relationem eorum taxa determinetur."

[154] UAW. Jur. Fasc. IX. 1061. – „Congregatio habita die 3tia 8bris 1753: 1mo Ingressus est ad examen more consueto incundum D. Candidatus Sigl, et examinatus est a D. S ac M.D. decano, et DD Ribitsch" [öt másik doktorral egyetemben].

[155] Locher: *Speculum* 1. I. m. 272. o.: Procorator Hungarici: 1745 D. Georgius Rudolphus Ribitsch, J.U.D. Aulae & Judiciorum Advocatus. UAW. NH 2. fol 16v.: „Anno Domini MDCCDXLVI Procuratore Clarissimo, atque Consultissimo Domino Georgio Rudolpho Ribitsch Jurium Doctore, Aulae et Judciorum Advocato, Albo Nationis Hungaricae insert sunt."

[156] Vö. Barta: *Wiener.* I. m. 61. o., aki szerint a 18. század közepén a jezsuiták visszaszorulásával a Natio Hungarica is veszített jelentőségéből, s bár az egyetem modernizálása ismét jelentős magyar hallgatóságot vonzott, a Natio elenyészett.

[157] A kehely felirata: ASPICIS AURATUM MUNUS CUI PONDUS AB ARTE, SED PRETIUM A MAGNO PRINCIPE MAJUS ADEST, ESZTORADE A PAULO TULIT ISTUD NATIO DONUM HUNGARA. NUM PRETIUM; PONDUS ABESSE POTEST. PROCURATORE INCLYTAE NATIONIS HUNGARICAE GEORGIO RIBITSCH, JURIS UTRIUSQUE DOCTORE ANNO MDCCXLVI. Vö. Gall: *Alma.* I. m. 83. o.

[158] Josephus Joannes de Batthyan nem szerepel az egyetem főanyakönyvében. Neve a Natio Hungarica anyakönyvének első részében, a még nem évenkénti névsorban lelhető fel az alábbi szövegben, egy epigramma alatt: „2Vo JosephVs e CoMItIbVs De BottYán In AnnIVersarIa hVIVs ConfraternitatIs PeroraVit." Vö. UAW. NH 2. fol. 19v.

[159] Panegyricus Divo Ladislao Regi Hungariae Apostolico dictus, Coram Antiquissima, ac Celeberrima Universitate Viennensi, cum Inclita Natio Hungarica In Metropolitana Divi Stephani Proto-Martyris Basilica Anniversariam Divi Sui Praestitis memoriam cultu solenni coleret, Deferente Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Domino Georgio Rudolpho Ribitsch, AA. LL. & Philosophiae, nec non J. U. Doctore, Aulae & Judiciorum Advocato, p. t. Inclytae Nationis Hungaricae Procuratore. Oratore Illustrissimo Josepho Joanna Nepomuceno Comite A Batthyan. Anno, Quo RepULsIs FortIter LigVribVs, SICVLIs, GaLLis, Hispanis Victoriae Caesareo-RegIae TesteM InVIta egIt PlacentIa. Viennae Austriae (1746).

[160] Harhammer: *Nation.* I. m. 100. o.

[161] Barta szerint a beszédeket 1631 óta nyomtatták ki, míg Harhammer ennek első nyomát 1648-ra teszi. Vö. Barta: *Wiener.* I. m. 24. o.; és Harhammer: *Nation.* I. m. 105. o. A füzetek 3–400 példányban készültek.

[162] Barta: *Wiener.* I. m. 28. o.

[163] Locher véleményem szerint tévesen (1752-t elírva) már 1732-ben Codex-professzornak tekinti. Vö. Locher: *Speculum* 3. I. m. 26. o.: Professores Juris – 1732 Georgius Rudolphus Ribitsch, Prof. Codicis.

[164] Schematismus, 1750 és 1752. (Professor publicus Codicis); Locher: *Speculum* 3. I. m. 26. o.

[165] Legum Romanarum de Jure Succedendi ab Intestato cum Austriacis Collatio. Quam Authoritate et Consensu Reverendissimorum, Illustrissimorum, Perillustrissimorum, Perillustrium, Magnificorum, Spollabiliorum, Praenobilium, Clarissimorum, ac Consultissimorum Virorum, Reverendissimi, Spectabilis, Clarissimi, ac Consultissimi Domini Decani, Inclytae Facultatis juridicae, Dominorum Seniorum, Sacrae Caesareae, Regiaeque Majestatis Consiliariorum, Referendariorum & Assessorum, Adeoque totius Amplissimi DD. Juris-Consultorum Collegii, in Antiquissima, ac Celeberrima Universitate Viennensi Praeside, Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Viro D. Georgio Rudolpho Ribicz, J.U.D. Aulae, & Judiciorum Advocato, Eminentissimi ac Celsissimi S.R.E. presbyteri Cardinalis de Kolonitz S.R.I. Principis ac Archi-Episcopi Viennensis Consiliario Consistoriali, Pandectarum professore publico Publicae disquisitioni subjicit, Josephus Oppenritter. Perillustris Austriacus Viennensis J.U. Candidatus, In publico DD. Juris Consultorum Auditoris, Die .... Mense Julio Anno. M.DCC.L. (Egy egy évvel korábban alatta védett dissertatio szövege jelenleg nem áll rendelkezésemre: Analysis quaestionum selectiorum ex Pandectarum fere legibus, ac serie earum collecta, quas preside Georgio Rudolpho Ribics ... publicea disputationi subjecit Theodorus nobilis de L'Eau S.R.I. eques. Viennae 1749. Vö. RMK. III/18. század/1. Nr. 1328.

[166] Dissertatio Canonica de Indissolubilitate Matrimonii, Ad Cap. 19. Vers. 6. Matth. Quam sub Auspiciis S.R.I Principis Josephi e Comitibus de Trauthson, Archi-Episcopi Viennensi, &c.&c. Nec non Authoritate et Consensu Reverendissimorum, Illustrissimorum, Perillustrium, Magnificorum, Clarissimorum, ac Consultissimorum Virorum, Perillustris, ac Magnifici Domini Rectoris, Perillustris Magnifici Domini Decani Inclytae Facultatis Juridicae, Dominorum Seniorum, Sac. Caes. Regiaeque Majest. Consiliariorum, & Referendariorum, adeoque totius Amplissimi DD. Juris-Consultorum Collegii, in Antiquissima, ac Celeberrima Universitate Viennensi Praeside, Georgio Rudolpho Ribics, J.U. Doctore, Aulae Judiciorumque Advocato, Codicis Professore Publico & Ordinario, Celsissimi & Reverendissimi S.R.I. Principis & Archi-Episcopi Viennensi Consiliario Consistoriali. Publicae Disputationi et Ventilationi submittit Reverendus Josephus Mathias Hotz, Ecclesiae Metropolitanae Viennensis ad S. Stephanum Curatus. In Auditorio DD. Juris-Consultorum Die 30. Mensis Octobris, Anno MDCCLIII. Viennae Austriae, 1753. (Az RMK. III/18. század/1. nem hozza!)

[167] UAW. Jur. Fak. Personalia Fasc. I. Lit. A. 1133.: „bey den allhiesigen Consistorio Unitatis in Judicialibus bestellt gewesten Assessor Doctor Ribitsch wegen deßen erfolgter weiterer beförderung von gedachten Consistorio ausgetretten..."

[168] A kari gyűlések aktáiban seniorként elsőként említik a nevét.

[169] Locher: *Speculum* 1. I. m. 170. o.: Senior Facultatis Juridicae: 1753 D. Georgius Rudolphus Ribitsch, usque 1755.

[170] *Schematismus* 1754, 1756, 1758: „Ihro kayserl. Königl. Majestät Ungarischer Hof-Cammer-Rath, abwesend"-ként említi az egyetem tanárainak állományában. 1760, 1763-ban emellett „Königl. Hungarischer Archiv-Verwahrer, wie auch dessen und deren gesamten Dreyssigst-Aemtern durch Hungarn Director, abwesend zu Presburg" bejegyzés található.

[171] Herzog József: A magyar Kamarai Levéltár története. *Levéltári Közlemények* 6. 1928, 10–11. o.

[172] Uo. 13–15. o.

[173] Uo. 15. o.

[174] „Regiae camerae Hungarico-aulicae consiliarius, qua simul archivi ejusdem camerae director et conservator..." Vö. Herzog: *Kamarai.* I. m. 44.

[175] Uo. 40.

[176] Locher: *Speculum* 1. I. m. 468. o.: Ribitsch Georgius Rudolphus, mort. 9. Augusti 1764.

[177] UAW. Ph22 Promotor fol. 133v.: Ph Bacc. Franc: Eyl Nob: ungarus Jaurinensis. Az előírásoknak megfelelően ekkor a Natio Hungarica anyakönyvébe is beiratkozott: Baccalaurei Phliae D: Franciscus Eyl, Nob: Ungarus Jauriensis. Vö. UAW. NH 2. fol. 76a.

[178] UAW. Ph22 Promotor fol. 137r.: Ph Mag. D. Franc: Eyl, Nob: Ung: Jaurinensis, Def: Univ: Valószínűleg az ő magisteri dissertatióját kell látnunk az alábbi – VI. Károly császár uralkodásának eseményeivel és háborúival foglalkozó – munkában: Decas Augusta seu Lustrum Geminum Imperii Augustissimi caroli VI. Cum accurata belli Turcici Relatione Dum Authoritate, & Consensu Perillustris, Consultissimi, & magnifici Domini Universitatis Rectoris; Admodum Reverendi, Clarissimi, ac Spectabilis Patris Decani, totusque Inclytae facultatis Philosophicae In Antiquissima, ac celeberrima Universitate Viennensi Universam Philosophiam Publice propugnaverunt Nobilis, ac Eruditus D. Franciscus Eyl, Ungarus Jauriensis AA. LL. & Philosophiae Baccalaureus, ejusdemque pro suprema Laurea Candidatus, Praeside R. P. Antonio Vanossi, é Soc. JESU, AA. LL. & Philosophiae Doctore, ejusdemque Professore ordinario p.t. Seniore, & Consistoriali, Viennae Austriae (1724).

[179] UAW. J6 60. o.: 1728 nobilis dominus Franciscus Carolus Josephus Eyll Hungarus Jaurinensis, et solvit 2.

[180] Varga: i. m. 151. o.

[181] RMK III/18. század/1. Nr. 400.

[182] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N. 3/54 (1731/32): Accepta pro sacello Sti Ivonis: Item in repetitione in disputatione Do: Doctoris Eil, quibus accedunt Jura dono data Sacello a perillustribus et Magnificis Dominis de Mayenberg, et de Soaun parente meo 18 R.

[183] Erről tanúskodik mind a Natio Hungarica anyakönyve, mind Locher nyilvántartása. UAW. NH 2. fol.79b: 1732 Consultissimus Dominus Franciscus Carolus Josephus Eyll U.J:Doctor Hungarus; Locher: *Speculum* 2. I. m. 56. o.: (Dr. juris) 1732 D. Franciscus Carolus Josephus Eyll.

[184] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N.3/60 (1736).

[185] *Schematismus* 1734–1748.

[186] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog. Kitűnik ez például egy 1742. február 16-án kelt dékáni utasításból is. UAW. Jur. Dekanatsakten Personalia I. Lit. E. Nr. 21.

[187] Locher: *Speculum* 1. I. m. 272. o.: Procurator Hungaricus 1741 D. Josephus Eyll, J.U. Doctor, Aulae & Jud. Advocatus.

[188] Panegyricus divi Ladislai apostolici regis ... deferente Francisco Carolo Josepho Eyll ... oratore Josepho Rudolpho Eyll. Viennae Austriae 1742. Vö. RMK. III/18. század/1. Nr. 401.

[189] Egy 1752-ben lezárt lista (Verzeichnus deren Herrn Doctoren AA.LL. et Philosophiae, welche von einer löbl. Philosophische Fakultät von Anfang des gegenwärtigen Saeculi das Diploma Nobilitatis überkommen) 19 nevéből a 9. helyen található: D. Franciscus Eyll, Hungarus Jaurinensis. Vö. Höfflinger, Heinrich W.: Wappen und Adels-Verleihungen seitens der Wiener Universität. In *Adler Jahrbuch.* NF. 15. 1905, 278.

[190] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 62/4.: Herr Franz Karl Eyll (Joseph) J:U:D: Hof- und gerichts Advocat, so den 21. decembris 1749. testatus gestorben.

[191] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 62/4.: Eyllin frau Maria Rosalia geborene Grauneckin .... so den 2. decembris 1754 testata gestorben.

[192] Steiner tévesen Erfurtból származónak tartja. Vö. Steiner: *Mitglieder.* I. m. 426–427. o. „In den adeligen Wissenschaften, Tugenden und Sitten wohl geübt."

[193] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog.

[194] UAW. WUM. IX. fol. 106v. Kissné Bognár és Kiss nem találta meg nevét a főanyakönyvben.

[195] UAW. J6 58. o. Öt másik névvel együtt: 1727 Die 4ta Jan. Christophurus Wachtel Hungarus Jaurinensis; omnes Inclyta Fundationis Windhagianae Alumni, et Juris Studiosi dederunt 12.

[196] A vegyes jellegű, fő- és középiskolások számára tett ösztöndíjak egyikeként létezett Bécsben a Windhag'sche Stiftung, melynek alapítója Johann Joachim Entzmüller, Windhag grófja, császári és királyi kamarai tanácsos volt, 1670. október 31-én kelt végrendeletében. Vö. Mautner Ritter von Markhof – Guglia: i. m. 748. o.

[197] Dissertatio Theorico-Practica, de Exceptionibus quam Authoritate & Consensu Reverendissimorum, Illustrissimorum, Perillustrium, Magnificorum, Clarissimorum, ac Consultissimorum, Virorum; Perillustris, ac Magnifici Domini Rectoris, Perillustris, ac Spectabilis Domini Decani Inclytae Facultatis Juridicae, Dominorum Seniorum, Sacrae Caesareae Regiaequae Catholicae Majestatis Consiliariorum, Refendariorum, Assessorum, &c. Adeoque totius Amplissimi Dominorum Juris-Consultorum Collegii, In Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi, Praeside Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Domino Joanne Josepho Antonio Renz, U.J. Doctore Aulae & Judiciorum Advocato, Eminentisimi, ac Celsissimi S.R.E. Presbitery Cardinalis, S.R.I. Principis, & Archi-Episcopi Viennensis Consiliario Consistoriali, nec non Pandectarum Professore Publico & ordinario. Publicae disputationi Ventilendam submittit Christophorus Rudolphus Wachtl, Praenobilis Hungarus Jauriensis J.U.A. Illustrissim ae fundationis Windhagianae Alumnus. In publico DD. Juris-Consultorum Auditorio die 21. Mensis Octobris. 1729. (Az RMK. III/18. század/1. nem hozza!)

[198] Locher: *Speculum* 2. I. m. 56. o.: 1732 D. Christophorus Rudolphus Wachtl.

[199] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N. 3/54 (1731/32.): ... a Dominis Doctoribus Wachtl et Ribitz taxam pro binis disputationibus a singulis habitis 200 R.

[200] UAW. NH 2. fol. 80a: 1733 Consultissimus Dnus Christophorus Wachtl J.U.D. Jaurinensis.

[201] Steiner: *Mitglieder.* I. m. 426. o.: „Als Hofrat beim Estoras von Galanta in Diensten."

[202] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog: „fürstl. Eszterhazy'schen Hofrat, geadelt 1737" (*Adler.* NF 27/28. Bd. S. 367).

[203] Panegyricus Divo Ladislao Hungariae regi ... dictus dum ... inclyta natio Hungarica ejusdem tutelaris sui anniversariam memoriam ... celebraret, deferente ... Christophoro Rudolpho Wachtl ... oratore Antonio Grassalkovich. (Viennae) 1750. Vö. RMK. III/18. század/1. Nr. 482.

[204] Hagyatéki iratai között többször tíz üggyel kapcsolatban vannak elszámolások, főleg életének utolsó éveiből. Még 1770-ben is rengeteget dolgozhatott. Vö. UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 87/2 a: „Expens-Specification".

[205] Wachtl hétszobás lakásáért 406 fl 40 x-t fizetett évente. Alsó-Ausztriában volt egy kőszénkuxja, bár értékpapírjai nem teszik ki vagyonának 1%-át sem, s ezzel kilógott a korabeli jogászok közül. Jómódját mutatja, hogy volt egy elefántcsont oltára is, valamint egy olyan órája („Perpendiceluhr"), amelyet csak havonta egyszer kellett felhúzni, ami a korban ritkaságnak számított. Vö. Steiner: *Mitglieder.* I. m. passim. Steiner a negyedik vagyoni osztályba sorolja, az 5–10 ezer forinttal rendelkezők közé, feleségével együtt. Vö. uo. 440. o.

[206] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog.

[207] A dékáni aktákban lépten-nyomon, visszatérően szerepel a neve – együtt Cischinivel, Ribiccsel és Eyll-lel, majd Clemenschizcel – a bevételekből részesülők között. Vö. UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N. 3/54; I. N.3/60.

[208] UAW. Konsistorialakten Fasc. III. Lit. W. Nr. 177.

[209] Második házassága alkalmával Wachtl és arája, Catharina Pernatschko házassági szerződést kötöttek, és abban a feleség által a férjnek adott és a szerződésben pontosan megjelölt „Heiratsgut" Catharina esetén szokatlanul magas, 2000 gulden volt. Egyébként 1000 gulden alatt volt szokásos. Ez az összeg általában a férj halála esetén visszajárt a feleségnek. Ugyanakkor a férj is köteles volt jogilag legalább ugyanilyen nagyságú összeget „widerlegen", mely vagyon vagy összeg zálogjoga a férj halála után az özvegyre szállt, de ez nem volt nem privilegizált, mint a „Heiratsgut". Steiner: *Mitglieder.* I. m. 49. o.

[210] Steiner: *Mitglieder.* I. m. 426. o.

[211] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 87/1.

[212] UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 87/2 a: „Herrn Christoph Rudolph Wachtl J:U:D: Hof- und gerichts Advocat Inclyta Facultatis Juridica Senior, welcher den 16: Septembris 1770: ab intestato gestorben. ... Iclyta Facultatis Juridica p:t: Senior Consistorialis den 16: diß Monats Septembris in dessen in den Dorotheaehof anderten Stocks ingehabten Wohnung das zeitliche ab intestato gesegnet..."

[213] Mint azt a hozzávetőleg 20, illetve 10 centiméter vastag hagyatéki eljárási iratcsomói is mutatják. Vö. UAW. Verlassenschaftsabhandlungen Fasc. 87/2 a és b.

[214] Nachtrag zu dem Wienerischen Diarium 1771. Nr. 31. (április 17.), Nr. 56. (július 13.).

[215] Nachtrag zu dem Wienerischen Diarium 1771. Nr. 39. (május 15.).

[216] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog szerint 1705 körül születhetett, amit én túl korainak tartok. Ebben az esetben első gyermeke születésekor már hozzávetőleg 45 éves lett volna.

[217] UAW. Ph22 Promotor fol. 144r.: Martinus Klemencicz Hungarus Oslipensis. Vö. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 222. o.; és Kiss: *Bécsi.* I. m. 37. o.

[218] UAW. Ph22 Promotor fol. 147r.: Dominus Martinus Klemencicz Hungarus Oslipensis.

[219] UAW. NH 2. fol. 78b.: Baccalaurei Phliae: Martinus Klemencicz Hung: Oslipensis.

[220] UAW. J6 67. o.: Anno 1731 et 1732 – D. Martinus Klemenchiz. Ung: Oslipensis: J:U:A: in cujus fidem.

[221] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N. 3/64.: 1739 Primo exsoluti sunt a Domino Clemenschitz J.U. Baccalaureo Formeto loco tractationis vigore conclusi Inclytae Facultatis ad aerarium pertinentes quinquaginta floreni. id est 50 f.

[222] UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I/3 (180/2) 1590–1740 – I. N. 3/67.: 1740 A quatuor Dominis modo Clarissimis Doctoribus ...[3 megnevezett személy] ... et Clemenschitz, quia pro supprema laurea disputarunt, tractationis loco accepi a quolibet quinquaginta florenos, facit totaliter 200 R.

[223] Panagyricus Divo Ivonis dictus coram Antiquissima ac Celeberrima Universitate Viennensi cum In Metropolitana D. Stephani Proto-Martyris Basilica Inclyta Facultatis Juridica ejusdem Divi Patroni sui Feria tertia Pentacostes annuam memoriam Solenni Ritu instaurarent, Deferente Praenobili, Clarissimo, ac Consultissimo Domini Francisco Carolo Heisler, U.J. Doctore Inclytae Facultatis Juridicae Decano spectabili Oratore Martino Josepho Klemenschiz Hungaro Oslipensi, AA.LL. Philosophiae Magistro, Utriusque Juris in sextum annum Auditore. Viennae Austriae, 1735.

[224] UAW. Jur. Fasc. IX. 1587–1791 – IX. 716: Congregatio 7ma 29na Aug. 1735 celebrata. Demissime preces. – Martini Josephi Klemenchiz AA.LL. et Phliae Magistri J.U. Studiosi Pro gratissima ad missione atque adsignatione Cap: de Reg: Juris in 6to.

R: restituatur Dno supplicanti, et si Is sufficientia testimonia a DD: Professoribus publicis de exacto studio triennali juridico produxerit, sequetur ulterior competens decretav.

[225] Congregatio 9na Die 3tia Xbris 1735 celebrata. Demissimae preces – Martini Josephi Klemenschiz A:A: L:L: et Phliae Magistri Juris utriusque studiosi Pro gratiosissima admissione, atque adsignatione cap: de Reg: Juris in 6to.

R: Dnus supplicans ob nimium numerum Baccalaureorum ad triennalem patientiam remittitur.

[226] Locher: *Speculum* 2. I. m. 57. o.: (Dr. juris) 1740 D. Martinus Clemenchiz, Hungarus Oslipens. ex Comitatus Sopron.

[227] UAW. NH 2. fol. 82b: 1741 Praenobilis Clarissimus ac Consultissimus Dnus Martinus Josephus Clemenchitz U:J:D: Ungarus Oslippensis ex Comitatu Soproniensi.

[228] *Schematismus* 1763–1781.

[229] 1744 Disputatiókból „pro primo laurea" (vagyis baccalaureus juris címért) 25-en kaptak pénzt, köztük „D. D. Clemenschiz 13 R. 38 xr." UAW. Jur. Dekanatsakten (Rechnungen: Dekanat, Quaestur) Fasc. I. N/3. (821).

[230] Schematismus 1752–54.

[231] Locher: *Speculum* 1. I. m. 444. o.: Clemenchitz Martinus Josephus, Hungarus Oslipensis, ex Comitatu Soproniensi, Consistorii Univers. In Judicial. Consil. perpetuus, Ivonista, 1771.

[232] Wiener Stadtbibliothek, Portheimkatalog. Gyermekei nevei: Antonia, Josephus, Martinus.

[233] UAW. NH 2. fol. 79b.: 1731 Clarissimus ac Consultissimus dnus Hugo Ignatius Fihrer J:U:Doctor Szegedinensis. Kissné Bognár: *Bécsi.* I. m. 226. o.; és Kiss: *Bécsi.* I. m. 39. o.

[234] Locher: *Speculum* 2. I. m. 56. o.: (Dr. juris) 1732 D. Hugo Josephus Führer.

[235] *Schematismus* 1732–1776. Lakóhelyeként huzamosan a következő van megadva: Log. In der Wallnerstraßen wo der Wolff den Gänsen prädigt.